

Харківський національний медичний університет
Кафедра латинської мови та медичної термінології

**Латинська мова та медична термінологія.
Частина II.
Клінічна та фармацевтична термінологія
(для студентів медичних факультетів)**

Методичні матеріали до практичних занять для студентів

Харків 2018

Харківський національний медичний університет
Кафедра латинської мови та медичної термінології

**Латинська мова та медична термінологія.
Частина II.
Клінічна та фармацевтична термінологія
(для студентів медичних факультетів)**

Методичні матеріали до практичних занять для студентів

Затверджено Вченою радою ХНМУ
Протокол № 13 від 24.11.2016

Харків 2018

Латинська мова та медична термінологія. Частина II. Клінічна та фармацевтична термінологія (для студентів медичних факультетів) : метод. матеріали до практ. занять для студентів / упор. Н. В. Дерев'янченко Н. В., Литовська О. В. – Харків : 2018. – 97 с.

Lectio prima

Заняття 1

Тема: Поняття «клінічний термін». Структурні моделі клінічних термінів. Поняття «терміноелемент»

Мета: отримати уявлення про клінічну термінологію, засвоїти поняття «терміноелемент».

Ознайомитися зі структурними моделями клінічних термінів. Оволодіти методикою перекладу і пояснення клінічних термінів.

В опануванні клінічною термінологією основну роль відіграє засвоєння певної кількості греко-латинських терміноелементів.

Терміноелемент (ТЕ) – це словотворчий структурний елемент клінічного терміна, який має фіксоване значення і написання.

ТЕ утворюють однотипні за своєю структурою і семантикою (значенням) терміни. ТЕ мають різний ступінь частотності: так, одні можуть входити до складу двох-трьох, а інші – до складу кількох десятків термінів. Наприклад, з ТЕ -algia (біль) утворено значну кількість термінів за однією моделлю:

<u>myalgia</u>
<u>arthralgia</u>
<u>podalgia</u>
<u>neuralgia</u>
<u>odontalgia</u>

Серед клінічних термінів виділяють кілька структурних моделей:

Прості терміни:

а) непохідні слова латинського або грецького походження: thrombus, і m – згусток крові, тромб; fractura, ae f – перелом.

б) афіксальні однокореневі слова, утворені за допомогою суфіксів або префіксів: gastritis, itidis f – гастрит; hypotonia, ae f – гіпотонія.

Терміни-словосполучення (здебільшого латинського походження), які мають значення захворювань, патологічних станів, оперативних дій та ін.: tumor malignus – злоякісна пухлина; asthma bronchiale – бронхіальна астма; resectio radice dentis – видалення кореня зуба.

Складні клінічні терміни представлені одним словом, що складається з кількох ТЕ грецького походження (дуже рідко – латинського). Такі терміни посідають основне місце в клінічній термінології. Їхнє значення можна вивести із значення елементів, що входять до складу певного слова.

oste-o-malacia (остеомалачія, розм'якшення кісток).

Корінь **oste-** означає «кістка», а кінцевий ТЕ **-malacia** означає «розм'якшення».

Однак слід враховувати, що загальне значення складного терміна завжди глибше, ніж просте складання значень його компонентів. Нерідко значення терміна слід звіряти зі словником, що повинно стати невід'ємною частиною самостійної роботи студента.

Слід запам'ятати деякі **особливості** клінічних термінів:

- Серед ТЕ виділяють:
 - кореневі ТЕ (**hepatitis**);
 - кінцеві ТЕ (**nephroptosis**);
 - афікси – префікси і суфікси, які мають постійне значення (**hypertonia; adenitis**).
- Якщо кінцевий ТЕ починається з приголосного звуку, то перед ним ставиться з'єднувальний голосний **-o-**. Якщо кінцевий ТЕ починається з голосного, то з'єднувальний **-o-** не використовується:

dermat-**o**-logia – дерматологія, наука про шкіру
angi-ectasia – ангіектазія, розширення судин

- При виконанні вправ слід враховувати відмінність між **перекладом** і **поясненням** клінічних термінів. Оскільки клінічна термінологія є інтернаціональною, то перекладом клінічного терміна є написання його в українській орфографії (дерматологія, гастрит). Пояснення – виведення значення терміна шляхом складання значень кожного компонента.

Термін	Переклад	Пояснення
nephritis	нефрит	запалення нирки
odontalgia	одонталгія	зубний біль
osteoma		
angiologia		
arthrosis		

- Завдання «утворити термін» означає, що слід використати ТЕ для побудови терміна. Це дозволяє замінити багатослівний термін більш зручним коротким, але ємким словом. Наприклад, нирковокам'яна хвороба – нефролітіаз (**nephrolithiasis** – nephr- – нирка, -lithiasis – кам'яна хвороба).
- При поясненні однослівних клінічних термінів, які складаються з початкового і кінцевого ТЕ, спочатку слід визначити значення кінцевого ТЕ, яке буде посідати перше місце в українській дефініції терміна, а потім до нього приєднати значення початкового ТЕ (у родовому відмінку, у вигляді прикметника або в описовій формі). Наприклад, **nephroptosis** (nephr- – нирка, -ptosis – опущення). Пояснення терміна – опущення нирки, переклад – нефроптоз. **Myalgia** (my- – м'яз, -algia – біль). Пояснення – м'язовий біль, переклад – міальгія.
- Однак нерідко пояснення клінічних термінів слід починати з першого ТЕ: xerodermia – сухість шкіри. Особливо це характерно для термінів, у складі яких є префікс: **hyperalgesia** (hyper- – вище норми, -algesia – больова чутливість) – підвищена больова чутливість.

Лексичний мінімум

abscessus, us m	абсцес, нарив
asthma, ātis n	астма
benignus, a, um	доброякісний
cancer, cri m	рак
carcinōma, ātis n	ракова пухлина

cysta, ae f	кіста
diabētes, ae m	діабет
fractūra, ae f	перелом
in situ	«ін сіту» (на місці)
malignus, a, um	злоякісний
morbus, i m	хвороба (noso-)
neonātus, i m	новонароджений
oedēma, ātis n	набряк
paralŷsis, is f	параліч
phthisis, is f	сухоти (туберкульоз легенів)
primarius, a, um	первинний
rabies, ēi f	сказ
symptōma, ātis n	симптом, ознака
syndrōmum, i n	синдром (поєднання симптомів)
tumor, ōris m	пухлина (onc-)
typhus, i m	тиф
ulcus, ěris n	виразка
vulnus, ěris n	рана

Запам'ятайте терміни:

Діабет (від грецьк. diabetes, від diabaino – проходити скрізь, протікати) – назва групи захворювань ендокринної природи, які характеризуються надмірним виділенням сечі з організму.

Кіста (від грецьк. kystis – пузир) – патологічна порожнина в органі, стінка якої утворена фіброзною тканиною.

Фтизіатрія (від грецьк. phthisis – сухоти, iatreia – лікування) – розділ клінічної медицини, який вивчає етіологію і патогенез туберкульозу, розробляє методи його діагностики, лікування і профілактики, а також організації медичної допомоги хворим на туберкульоз.

Сказ (від лат. rabies) – вірусне захворювання, яке тяжко вражає нервову систему і закінчується, як правило, смертельним кінцем.

Рак in situ (від лат. «на місці») – злоякісна пухлина на початковій стадії розвитку, без проростання в тканину. Характеризується, як правило, невеликими розмірами, відсутністю клінічних проявів, дуже повільним ростом і відсутністю метастазів.

Питання для самоконтролю

1. Що вивчає клінічна термінологія?
2. Дайте визначення поняттю «терміноелемент»?
3. Які структурні моделі клінічних термінів ви знаєте?
4. Коли між терміноелементами складного клінічного терміна вживається з'єднувальний голосний «-o-»?
5. У чому полягає відмінність між перекладом і поясненням клінічного терміна?

Завдання 1. Укажіть значення грецьких терміноелементів.

ТЕ	Значення	ТЕ	Значення	ТЕ	Значення
nephr-		my(o)-		ot-	
gastr-		syndesm-		odont-	
phleb-		cephal-		encephal-	
pancreat-		laryng-		cyst-	
onc-		neur-		splen-	
angi-		lapar-		aden-	

chondr-		cheir-		cheil-	
dermat-		stomat-		gloss-	
myel-		spondyl-		arthr-	

Завдання 2. Додайте до термінів елементи, яких не вистачає.

1.	запалення нирки	...itis
2.	захворювання хребців	spondyl...
3.	м'язова пухлина	my...
4.	запалення губи	cheil...
5.	запалення підшлункової залози	...itis
6.	біль голови	...algia
7.	наука про пухлини	...logia
8.	запалення молочної залози	mast...
9.	хрящова пухлина	chondr...
10.	захворювання суглобів	...osis
11.	запалення язика	gloss...
12.	запалення вуха	...itis
13.	пухлина шкіри	dermat...
14.	пухлина спинного мозку	...oma
15.	біль нерва	neur...
16.	запалення шлунка	gastr...
17.	пухлина залози	aden...
18.	хвороба серця	...pathia

Завдання 3. Перекладіть і поясніть терміни.

№	Термін	Переклад	Пояснення
1.	laryngitis		
2.	somatopathia		
3.	osteoma		
4.	angiitis		
5.	nosologia		
6.	cytologia		
7.	podalgia		
8.	rhinitis		
9.	ophthalmologia		
10.	pancreatoma		
11.	splenitis		
12.	odontalgia		

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

1.	paralýsis diaphragmätis	
2.	cancer ventriculi	
3.	ulcus perforans	
4.	cysta cerebralis	
5.	ulcera cutis	

Lectio secunda

Заняття 2

Тема: Суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології

Мета: ознайомитися із суфіксальним способом творення складних клінічних термінів. Засвоїти основні іменникові та прикметникові суфікси, які вживаються в клінічній термінології. Навчитися утворювати, пояснювати та перекладати терміни, до складу яких входять суфікси.

У клінічній термінології афіксальні однокореневі прості слова можуть утворюватися за допомогою додавання суфікса (*alcoholismus*, і m), префікса (*mesencephalon*) або суфікса і префікса одночасно (*mesophlebitis*, *idis f*).

Суфіксальний спосіб творення – до основи (грецької або латинської) додається суфікс. За допомогою суфікса змінюється лексичне значення слова.

-oma – пухлина:

neph- + **-oma** = nephroma

нирка + пухлина = пухлина нирки

-alis – відношення до названого в основі:

crani- + **-alis** = cranialis

череп + відношення до названого в основі = відноситься до черепа

У клінічній термінології для утворення іменників використовуються переважно грецькі корені (основи), для прикметників – як грецькі, так і латинські.

Суфіксальний спосіб творення іменників

корінь + суфікс¹

encephal + itis = encephalitis

енцефал + it = енцефаліт

головний мозок + запалення = запалення головного мозку

Найбільш уживані суфікси іменників

Суфікс (форма Nom. Sing. та Gen. Sing)	Український еквівалент (називний та родовий відмінки)	Значення	Приклад	Пояснення
-itis, itīdis f	-ит (-іт), -иту (-іту)	запалення	dermatitis, itīdis f дерматит, у	запалення шкіри
-osis, is f	-оз, -озу	1) захворювання незапального характеру; відхилення від норми	neurosis, is f невроз, у	захворювання нервів
		2) підвищений вміст формених елементів крові	leucocytosis, is f лейкоцитоз, у	підвищений вміст

¹ Для зручності будемо розглядати закінчення як складову суфікса.

				лейкоцитів у крові
-oma, omātis n	-ома, -оми	пухлина	myoma, ātis n міома, и	м'язова пухлина
-ia, iae f	-ія, -ії	1) дія; процес	-pathia, ae f -патія, ії	хвороба
		2) патологічний стан	pneumonia, ae f пневмонія, ії	патологічний стан (запалення) легенів
-ismus, i m	-изм (-ізм), -изму (-ізму)	1) отруєння	botulismus, i m ботулізм, у	отруєння ботуліном
		2) патологічний стан, порушення функції (у бік підвищення)	pancreatismus, i m панкретизм, у	порушення функції підшлункової залози
-iasis, is f	-іаз, -іазу	порушення функції, патологічний стан	helminthiasis, is f гельмінтіаз, у	патологічний стан, пов'язаний з наявністю гельмінтів (червів)

Суфіксальний спосіб творення прикметників

Прикметники утворюються аналогічно до іменників.

основа + суфікс (з родовими закінченнями)

asthmat- + -icus, a, um = asthmaticus, a, um

астмат- + -ичний, a, e = астматичний, a, e

астма + відношення до названого в основі = відноситься до астми

Найбільш уживані суфікси прикметників

Лат. суфікс	Укр. суфікс	Значення	Приклад	Пояснення
Прикметники I-II відміни				
-īcus, a, um	-ичний	належить, відноситься до того, що названо в основі	lymphaticus, a, um лімфатичний	відноситься до лімфи (lymphā – лімфа)
-ōsus, a, um	-озний	характерний, насичений багатий тим, що названо в основі	fibrosus, a, um фіброзний	багатий волокнами (fibra – волокно)
-oīdeus, a, um	-подібний -оїдний	схожий на те, що названо в основі	pterygoideus, a, um крилоподібний	схожий на крило (pteryx – крило)

-ēus, a, um	-овий -ний	відноситься до того, що названо в основі (переважно з грецькими коренями)	pharyngeus, a, um глотковий	відноситься до глотки (pharynx – глотка)
-gēnus, a, um (genes, is)	-генний	1) породжений (походить від) тим, що названо в основі	odontogenus, a, um одонтогенний	походить від зуба
		2) породжує те, що названо в основі	cancerogenus, a, um канцерогенний	той, що викликає рак
Прикметники III відміни				
-alis, e -aris, e	-альний -арний	відноситься до того, що названо в основі	cerebralis, e церебральний (мозковий) articularis, e суглобовий	відноситься до мозку відноситься до суглоба
-bilis, e	-бельний -більний	пасивна здатність до дії	operabilis, e операбельний	може бути прооперований

Слід запам'ятати деякі **особливості** утворення клінічних термінів за допомогою суфіксації:

1. Для позначення деяких органів людини може використовуватися як грецький корінь, так і латинський. Так, паралельно використовуються грецький **angi-** та латинський **vas-** на позначення терміна «судина», або грецький **colp-** та латинський **vagin-** із значенням «піхва» (colpitis = vaginitis – запалення піхви).
2. Суфікс **-osis** використовується не лише для опису паталогічних станів, але і у нормальній анатомії: syndesmosis – сіндесмоз, зеднання кісток; aponeurosis – апоневроз, щільна з'єднувальна пластинка, яка поєднує широкі м'язи з кістками чи іншими тканинами.
3. Щодо вибору суфікса **-al-** чи **-ar-**: якщо основа закінчується на **-l** то використовується суфікс **-ar-** (scapula – scapularis), якщо останній приголосний основи **-r**, то вживається суфікс **-al-** (cerebrum – cerebralis). Це явище називається дисиміляцією.

Лексичний мінімум

mys(et)-
acutus, a, um
allergia, ae f
aphthae, ārum f
caries, ēi f
congenītus, a, um
coma, ātis n
febris, is f
gangraena, ae f
infantilis, e
infectio, onis f
infectiōsus, a, um
juvenīlis, e

гриб, грибок
гострий
алергія
афти
карієс
природжений
кома
лихоманка
гангрена
дитячий
інфекція
інфекційний
юнацький

letālis, e	смертельний
exitus letalis	смертельний кінець
oedematosus, a, um	набряклий
phlegmone, es f	флегмона
purulentus, a, um	гнійний
rheumatismus, i m	ревматизм
senīlis, e	старечий
tuberculōsis, is f	туберкульоз
ulcerōsus, a, um	виразковий

Запам'ятайте терміни:

Афти (від грецьк. aphthai) – невеликі виразки у ротовій порожнині.

Карієс (від лат. гниття) – процес руйнування кісткової тканини на окремій ділянці органа.

Кома (від грецьк. coma – глибокий сон) – стан глибокого пригнічення функцій центральної нервової системи, який характеризується втратою свідомості та відсутністю реакції на зовнішні подразники й розладом регуляції життєво важливих функцій організму.

Гангрена (від грецьк. gangraina) – вид некрозу, при якому омертвілі тканини або висихають, або розкладаються.

Флегмона (від грецьк. phlegma – вогонь, запалення) – гостре чітко не обмежене гнійне запалення клітковини.

Ревматизм (від грецьк. rheumatismos – течія, витікання рідини) – інфекційна хвороба, яка характеризується системним запаленням з'єднувальної тканини з переважною локалізацією у серцево-судинній системі

Туберкульоз (від лат. tuberculum) – інфекційна хвороба, при якій утворюються специфічні гранульоми у різних органах (переважно у легенях).

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає суфіксальний спосіб творення?
2. Перерахуйте найпоширеніші іменникові суфікси.
3. Які значення має суфікс -osis?
4. Назвіть значення суфікса -ismus.
5. Перерахуйте суфікси прикметників I-II відміни. Які значення їм притаманні?
6. Назвіть суфікси прикметників III відміни. Які значення їм властиві?
7. Які значення має суфікс -genus, a, um?

Завдання 1. Перекладіть клінічний термін українською. Вкажіть значення терміна.

1.	gigantismus	гігантизм	патологічний стан, що характеризується надмірним розміром тіла
2.	dermatosis		
3.	alcoholismus		
4.	onychia		
5.	pancreatitis		
6.	otitis		
7.	encephaloma		
8.	botulismus		
9.	virilismus		
10.	myositis		
11.	fibrosis		

Завдання 2. Утворіть клінічні терміни з наступним значенням.

1.	Запалення	носа	
2.		шлунка	
3.		мозкової оболонки	
4.		печінки	
5.		глотки	
6.	Пухлина	кістки	
7.		нирки	
8.		залози	
9.		хряща	
10.	Отруєння	грибами	
11.		нікотином	
12.		йодом	
13.	Захворювання	хребців	
14.		шкіри	
15.		суглобів	
16.		психіки	
17.		м'язів	

Завдання 3. Перекладіть у Nom. та Gen. Sing. терміни.

№	Термін	Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	невроз		
2.	гінгівіт		
3.	апоневроз		
4.	псоріаз		
5.	міелоз		
6.	мікоз		
7.	одонтома		
8.	токсикоз		
9.	хейлоз		
10.	карцинома		
11.	карієс		
12.	інфантилізм		
13.	пневмонія		
14.	анурія		
15.	цисталгія		

Завдання 4. Доповніть таблицю.

	Латинський термін	Український термін	Пояснення
1.	scapularis, e	лопатковий	відноситься до лопатки
2.	vertebrogenes, is		
3.	dentalis, e		
4.		сухожилковий	
5.	muscularis, e		

6.	embryonalis, e		
7.		Виразковий	
8.		транспортабельний	
9.	capillaris, e		
10.	tuberculosus, a, um		
11.		кістозний	
12.		ревматоїдний	
13.	mastoideus, a, um		
14.		психогенний	
15.	phlegmonosus, a, um		

Завдання 5. Утворіть прикметники з наступним значенням.

1.	багатий/ насичений	виразками	
2.		волокнами	
3.		інфекцією	
4.		набряком	
5.		флегмоною	
6.	відноситься до (-eus, a, um)	гортані	
7.		фаланги	
8.		стравоходу	
9.		глотки	
10.		куприка	
11.	схожий на	дельту	
12.		ромб	
13.		крило (pteryx, ygis f)	
14.		корону (corona, ae f)	
15.		шило (stylus, i m)	
16.	відноситься до (-icus, a, um)	симптому	
17.		сухот	
18.		діабету	
19.		астми	
20.		алергії	
21.	відноситься до (-alis, e/ agis, e)	залози	
22.		черепа	
23.		ключиці	
24.		верхньої щелепи	
25.		бронхів	
26.	походить від	зуба	
27.		хребця	
28.		нерва	
29.	породжує	хворобу (path-)	
30.		рак	

Завдання 6. Узгодьте прикметник з іменником. Перекладіть термін українською.

1.	systema lymphatic__us, a, um	
----	------------------------------	--

2.	rhinitis allergic __us, a, um	
3.	neuralgia occipital __is, e	
4.	meningitis tuberculos __us, a, um	
5.	coma diabetic __us, a, um	
6.	gangraena infectios __us, a, um	
7.	exitus letal __is, e	
8.	phlegmone odontogen __us, a, um	
9.	febris aphthos __us, a, um	
10.	typhus abdominal __is, e	
11.	oesophagitis phlegmonos __us, a, um	

Завдання 7. Перекладіть багатослівні терміни українською мовою.

1.	phlegmone laryngis	
2.	arteriitis senilis	
3.	coma traumaticum	
4.	rheumatismus muscularis	
5.	febris recurrens	
6.	allergia professionalis	
7.	aphthae neonatorum	
8.	arthritus rheumatica	
9.	infectiones congenitae	
10.	adenoma embryonale	
11.	gangraena cutis allergica	
12.	otitis purulenta acuta	
13.	caries dentis profunda	
14.	tuberculosis cutis ulcerosa primaria	
15.	morbis cordis rheumaticus acutus	
16.	laryngitis posterior chronica	
17.	paralysis cereбрalis infantilis	
18.	tumor odontogenus malignus	

Завдання 8. Перекладіть терміни латинською мовою.

1.	піогенна остеопатія	
2.	бактеріальна інфекція	
3.	злоякісні афти	
4.	туберкульоз легенів	
5.	травматична спонділопатія	
6.	лімфатичний набряк	
7.	виразковий стоматит	
8.	ректальний абсцес	
9.	дитячий аутизм	
10.	старечий психоз	
11.	одонтогенні пухлини	
12.	туберкульозний мієліт	
13.	природжена пневмонія	

Lectio tertia

Заняття 3

Тема: Префіксальний та префіксально-суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології. Частина 1. Грецькі префікси

Мета: Ознайомитися з префіксальним способом творення клінічних термінів. Засвоїти найпоширеніші префікси грецького походження. Навчитися пояснювати значення термінів, утворювати та перекладати терміни із грецькими префіксами.

Префіксальний спосіб творення – нове слово утворюється шляхом додавання префікса до основи. Префікси переважно вказують на розміщення у просторі (вище, нижче, перед) чи часі (до, після), кількість (багато, мало), міру вияву ознаки (надмірна, недостатня), спрямованість дії (вперед, назад), відсутність чи заперечення того, що вказано в основі.

Завдяки префіксу лексичне значення слова уточнюється, але не змінюється.

functio, onis f – функція	hyper- functio (гіперфункція) dys- functio (дисфункція) hypo- functio (гіпофункція)	надмірна функція розлад функції зниження функції
-------------------------------------	--	---

Якщо слово утворюється завдяки поєднанню префікса і суфікса, то такий спосіб творення називається **префіксально-суфіксальним**:

thyreo- щитоподібна залоза	hyper-thyre-osis гіпертиреоз	захворювання , пов'язане з підвищеною функцією щитоподібної залози
perphr- нирка	peri-perphr-itis перінефрит	запалення тканин навколо нирки

Слід запам'ятати деякі **особливості** вживання та перекладу термінів з префіксами.

1. Загальне правило: **грецькі префікси додаються до грецьких коренів, латинські – до латинських.**

Наприклад, із значенням «половина» є грецький префікс **hemi-** та латинський **semi**. Відповідно, **hemiplegia** (грецький корінь – грецький префікс) – параліч половини тіла, **semicanalis** (латинський корінь – латинський префікс) – напівканал.

Однак є численні винятки – так звані **гібриди**: **epiduralis** (грецький префікс – латинський корінь) – епідуральний (над твердою мозковою оболонкою).

2. В клінічній термінології **грецькі** префікси переважно входять до складу **іменників**, а **латинські** – **прикметників**.
3. При приєднанні префікса до кореня у слові можуть відбуватися певні фонетичні зміни, які відображаються на письмі (Див. додаток № 4):
a-glossia, **an-ophthalmia**
4. При **перекладі** клінічного терміна, зазвичай, зміни відбуваються лише у закінченні:

5. Як зазначалося у занятті 1, щоб **пояснити** значення терміна, треба визначити значення усіх складових – кореня, префікса, суфікса:
paranephritis запалення (-itis) біля (para) нирки (nephr)

Найпоширеніші грецькі префікси

Префікс	Значення	Приклад	Пояснення
a- (an-)	відсутність, заперечення	atonia (атонія)	відсутність тону
anti-	протилежний, проти-	antitoxinum (антитоксин)	антитіло, яке протидіє токсинам
dys-	розлад, порушення	dystonia (дистонія)	розлад тону
eu-	норма, правильний, добрий	eupnoë (евпноє)	нормальне дихання
en-(em-)	в, всередині	encephalon (енцефалон)	головний мозок, букв. всередині голови
epi-	над чимось	epigastrium (епігастрій)	надчерев'я
ecto-(exo-)	зовні, поза чимось	ectoderma (ектодерма)	зовнішній зародковий листок
endo-	всередині	endoderma (ендодерма)	внутрішній зародковий листок
mes(o)-	1) між чимось, середній; 2) середня оболонка; 3) брижа (з назвами внутрішньочеревних органів)	mesoderma (мезодерма) mesoarteriitis (мезоартеріїт) mesocolon (мезоколон)	середній зародковий листок запалення середньої оболонки артерії брижа ободової кишки
met(a)-	1) позаду, розташованість за чим-небудь; 2) перетворення	metathalamus (метаталамус) metamorphosis (метаморфоз)	букв. забугорна ділянка перетворення
pro-	1) попередній за часом; 2) розташованість перед чим-небудь	prognosis (прогноз) prognathia (прогнатія)	знання наперед виступаюча вперед верхня щелепа
par(a)-	1) клітковина біля або навколо органа (з назвами внутрішніх органів); 2) схожість, подібність (з назвами захворювань);	parotitis (паратит) paratyphus (паратиф)	запалення білявушної залози хвороба, схожа на тиф
peri-	1) навколо, з усіх боків;	perinatalis (перинатальний)	відноситься до часу перед і після народження

	2) зовнішня оболонка (з назвою органа); 3) окістя (з кістками, зубами)	perimetrium (периметрій) periosteum (періост)	зовнішня оболонка матки окістя
hyper-	вище норми, підвищення	hypertonia (гіпертонія)	підвищений тонус
hypo-	1) нижче, під чимось; 2) зменшення, недостатність, нижче норми	hypoglossus (під'язиковий) hypotonia (гіпотонія)	під язиком знижений тонус
macro-megalo-	патологічно великий, збільшення	megalosplenia (мегалоспленія)	збільшення селезінки
micro-	патологічно малий,	microcephalia (мікроцефалія)	малий розмір голови
oligo-	зменшення, недостатня кількість	oligophrenia (олігофренія)	слабоумство (букв. мало розуму)
poly-	численний, багато	polyodontia (поліодонтія)	(надто) багато зубів
syn-(sym-)	зв'язок, з'єднання; разом	synostosis (синостоз) symbiosis (симбіоз)	з'єднання кісток співіснування
pseudo-	помилковий, несправжній	pseudoleucaemia (псевдолейкемія)	несправжня лейкемія
hemi-	половина, пів-, напів-	hemiplegia (геміплегія)	параліч половини тіла
pan-	все, що відноситься до цілого	panplegia (панплегія)	параліч всього тіла
mono-	один	monoplegia (моноплегія)	параліч однієї кінцівки
di-	два	diplegia (діплегія)	параліч двох кінцівок
tri-	три	triplegia (триплегія)	параліч трьох кінцівок
tetra-	чотири	tetraplegia (тетраплегія)	параліч чотирьох кінцівок

Запам'ятайте словотворчу модель!

Префікси із значенням оболонки органів

endo-	орган	-itis/ -osis	запалення/ захворювання	внутрішньої оболонки органа	endocarditis
peri-				зовнішньої оболонки органа	pericarditis
para-				клітковини біля органа	paranephritis
meso-				брижі, середньої оболонки органа	mesoarteriitis
pan-				всіх оболонок органа	pancarditis

Лексичний мінімум

anamnesis, is f
arrhythmia, ae f

анамнез
аритмія

asthenicus, a, um	астенічний
diagnosis, is f	діагноз
habitus, us m	зовнішній вигляд
hypertensio, ōnis f	гіпертензія
peritoneum, i n	очеревина
phthisicus, a, um	сухотний
prognosis, is f	прогноз

Запам'ятайте терміни:

Анамнез (від грецьк. ana-mnesis – згадка) – відомості, одержані про хворобу шляхом опитування самого хворого чи його оточення.

Астенічний (від грецьк. a-sthenia – відсутність сили) – стан, що характеризується підвищеною втомлюваністю, слабкістю, дратливістю.

Гіпертензія (від грецьк. hyper- та лат. tensio – напруг) – підвищений тиск у судинах, порожнистих органах та порожнинах організму. Іноді з подібним значенням вживається термін гіпертонія (Детальніше у занятті 5).

Діагноз (від грецьк. dia-gnosis – розпізнання) – медичний висновок про стан здоров'я людини чи причину смерті із застосуванням медичних термінів, що позначають захворювання (травми), їх форми, варіанти перебігу.

Окістя (син. періост) – оболонка кістки, яка складається з щільної волокнистої з'єднувальної тканини.

Прогноз (від грецьк. pro-gnosis – передбачення, знання наперед) – науково обґрунтоване припущення про подальший перебіг хвороби.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає префіксальний спосіб творення? Наведіть приклад.
2. У чому полягає префіксально-суфіксальний спосіб творення? Наведіть приклад.
3. Чи є закономірність у вживанні префіксів грецького чи латинського походження?
4. Наведіть приклади грецьких префіксів, які характеризують міру/ступінь вияву функції.
5. Наведіть приклад грецьких префіксів, які характеризують положення у просторі.
6. За якою моделлю утворюються клінічні терміни, які вказують на захворювання/запалення однієї з оболонок органу?

Завдання 1. Перекладіть терміни українською мовою. Поясніть їхні значення.

№	Термін	Переклад	Пояснення
1.	mesogastrium	мезогастрій	брижа шлунку
2.	paratyphus		
3.	endoarteriitis		
4.	synostosis		
5.	panencephalitis		
6.	polyneuritis		
7.	parotitis		
8.	eucholia		
9.	hyperfunctio		
10.	ectodermalis, e		
11.	monoarthritis		
12.	pseudorabies		

Завдання 2. Додайте префікс, щоб утворити термін зі значенням.

1.	...rhythmia	порушення серцевого ритму
2.	...arthritis	запалення всіх суглобів
3.	...pathia	відсутність емоцій
4.	...dactylia	зрощення пальців
5.	...cardium	навколосерцева сумка
6.	...odontitis	запалення окістя зуба
7.	...allergicus	протиалергічний
8.	...odontia	недостатня кількість зубів
9.	...phlebitis	запалення внутрішньої оболонки вен
10.	...allergia	захворювання, схоже на алергію
11.	...plasma	зовнішній шар цитоплазми
12.	...thalamus	ділянка позаду зорового горба
13.	...carditis	запалення всіх оболонок серця
14.	...onychia	патологічно великі нігті
15.	...cephalia	патологічно мала голова

Завдання 3. Підберіть протилежні за значенням терміни.

dyspnoë	
hypertonia	
ectoderma	
microglossia	
hypothyreosis	
oligodactylia	
macrophalangia	
eutrophia	
epigastrium	

Завдання 4. Утворіть терміни зі значенням.

№	Значення	Термін
1.	тонус (-tonia): нормальний	
2.	...підвищений	
3.	...знижений	
4.	розлад тону	
5.	знижена функція щитоподібної залози	
6.	підвищена функція щитоподібної залози	
7.	середній мозок	
8.	задній мозок	
9.	запалення окістя	
10.	запалення середньої частини глотки	
11.	запалення білявушної залози	
12.	відсутність повік	

13.	відсутність очей	
14.	зрощення пальців	
15.	запалення зовнішньої оболонки матки	
16.	запалення внутрішньої оболонки матки	
17.	запалення тканин біля матки	
18.	запалення всіх бронхів	
19.	захворювання багатьох суглобів	
20.	запалення очеревини	

Завдання 5. Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їхні значення.

№	Укр.	Лат.	Пояснення
1.	гіпотиреоз	hypothyreosis	знижена функція щитоподібної залози
2.	симбіоз		
3.	гіпертензія		
4.	періфлебіт		
5.	ендодерма		
6.	періуретрит		
7.	парапроктит		
8.	макроподія		
9.	панфлегмона		
10.	мегалоспленія		
11.	дизритмія		
12.	антивітамін		
13.	синартроз		
14.	мезоколон		

Завдання 6. Перекладіть українською мовою.

1.	polyarthritis juvenilis	
2.	thyreoiditis pseudotuberculosa	
3.	syndromum myelodysplasticum	
4.	hypotonia oculi	
5.	habitus phthisicus	
6.	dysfunctio cerebri	
7.	diagnosis differentialis	
8.	fibrosis endocardialis	
9.	periodontitis traumatica	
10.	endocarditis septica	
11.	atonia oesophagi	
12.	periostitis mandibulae	
13.	paraproctitis subcutanea	
14.	hypertrophia ventriculi sinistri cordis	

15.	hyperostosis ossium cranii	
16.	pericarditis rheumatica acuta	
17.	vulnera regionis epigastralis	

Завдання 7. Перекладіть латинською мовою.

1.	симптоми аритмії	
2.	кісткова синдактилія	
3.	хронічний параметрит	
4.	гіпертензія новонародженого	
5.	анамнез хвороби	
6.	астенічний зовнішній вигляд	
7.	ендометріоз матки	
8.	гіпертонічна хвороба	
9.	діабетична мікроангіопатія	
10.	гіпоплазія шкіри	
11.	передній паранефроз	
12.	діагноз хвороби	
13.	універсальна природжена анальгія	
14.	алергічний інфекційний поліартрит	
15.	моноплегія нижньої кінцівки	
16.	злякисний гострий перикардит	

Завдання 8. Поясніть значення термінів (звертаючись до тлумачного словника).

1.	евфемізм	
2.	метастаз	
3.	ендоскелет	
4.	метаболізм	
5.	гіпофіз	
6.	гіпоталамус	
7.	епідуральний	
8.	перинатальний	
9.	паранормальний	
10.	метанефрос	
11.	аневризм	
12.	аграфія	
13.	дисоціація	
14.	антипатія	

Для приміток

Lectio quarta

Заняття 4

Тема: Префіксальний та префіксально-суфіксальний спосіб творення в клінічній термінології. Частина 2. Латинські префікси

Мета: Продовжити розгляд префіксального та префіксально-суфіксального способу творення клінічних термінів. Засвоїти найпоширеніші префікси латинського походження. Навчитися пояснювати значення термінів, утворювати та перекладати терміни з латинськими префіксами.

Латинські префікси широко використовуються в анатомічній термінології (arteria **circum**flexa humeri anterior; bursa **sub**tendinea; venae **inter**osseae anteriores).

Клінічна термінологія також активно послуговується префіксами латинського походження. Переважно вони входять до складу прикметників, які вказують на локалізацію патології в організмі людини (abscessus **retro**peritonealis), а також позначають часові характеристики (arthritis **post**traumatica), спрямованості дії (**trans**fusio), заперечення (**im**potentia).

Слід запам'ятати деякі **особливості** вживання та перекладу термінів з префіксами.

1. Префікси можуть вступати у **синонімічні** та **антонімічні** відносини. Так, антонімічними є такі пари: **intra** (всередині) – **extra** (ззовні); **supra** (над) – **infra** (під) тощо. Синонімами є **ante-** та **prae-**, **sub-** та **infra-**. Синонімія може виникати як в межах префіксів одного походження, так і між грецькими та латинськими префіксами.
2. Значення деяких латинських префіксів аналогічні до грецьких префіксів. Такі префікси називають **латино-грецькими дублетними префіксами**. Наприклад, значення «над чим-небудь» мають латинський префікс **supra-** та грецький **hyper-**; «між чим-небудь»: латинський **inter-** та грецький **meso-**.
3. Переклад термінів ускладнюється тим, що в медичній термінології кожної країни існують національні аналоги міжнародних термінів, які використовуються паралельно з ними. Так, термін submandibularis може перекладатися і як субмандибулярний, і як піднижньощелепний. Отже, для коректного вживання професійних термінів необхідно звертатися зі словниками.

Найпоширеніші латинські префікси

лат. префікс	значення	приклад	пояснення
ante-, prae-(pre)	1) попередній за часом; 2) розташованість перед чим-небудь	praenatalis=antenatalis (передпологовий) antebrachium (передпліччя)	перед пологами частина руки від ліктьового суглоба до кисті (букв. перед плечем)
post-	1) після чогось; 2) розташованість позаду	posttraumaticus (посттравматичний) posthepaticus (постпечінковий)	після травми розташований позаду печінки
circum-	навколо, з усіх боків	circumflexus (огиначаючий)	букв. той, що загинається навколо
com(n)-	зв'язок, з'єднання	communicans (сполучний)	букв. той, що сполучає

contr(a)-	протилежний	contralateralis (контралатеральний, протилежний)	букв. знаходиться з протилежного боку
de(s)-	видалення, усунення	decapitatio (декапітація), desinfectio (дезінфекція)	видалення голови (плода) усунення інфекції
extra-	зовні, поза чимось	extracardialis (екстракардіальний, позасерцевий)	поза серцем
intra-	всередині	intracranialis (інтракраніальний, внутрішньочерепний)	всередині черепа
in¹-(im-, ir-)	в, всередині, (напрям дії)	intubatio (інтубація)	введення трубки в гортань чи трахею
in²-(im-)	відсутність, заперечення	inoperabilis (іноперабельний, неоперабельний)	не може бути прооперованим
infra-	нижче, під чимось	infraorbitalis (інфраорбітальний, підочномковий)	під очною ямкою
sub-	1) під чимось; 2) ослаблення ознаки	sublingualis (сублінгвальний, під'язиковий) subacutus (підгострий)	під язиком помірно гострий
supra-	над чим-небудь	suprarenalis (супраренальний, наднирковий)	над нирками
super-	надмірний вияв ознаки	supersecretio (суперсекреція)	надмірна секреція
inter-	між чим-небудь	intercostalis (інтеркостальний, міжребровий)	між ребрами
re-	1) повторення; 2) дія у відповідь	reinfectio (реінфекція) reactio (реакція)	повторна інфекція дія у відповідь на іншу дію
retro-	за чим-небудь	retrosternalis (загрудинний)	за грудиною
trans-	через що-небудь	transthoracalis (трансторакальний)	через грудну клітку
uni-	один	unicellularis (одноклітинний)	складається з однієї клітини
du- (bi-)	два	duplex (подвійний) biceps (двоголовий)	подвійний; має дві головки
tri-	три	triceps (триголовий)	має три головки
quadri-	чотири	quadriceps (чотириголовий)	має чотири головки
semi-	пів-, напів-	semilunaris (напівмісяцевий)	має форму половини місяця
multi-	численний, багато	multiformis (різноманітний)	характеризується численними формами

Лексичний мінімум

dolor, ōnis m
exsudatīvus, a, um
flexio, ōnis f
implantatio, ōnis f
inoperabilis, e
insanabilis, e
multiplex, icis
reanimatio, ōnis f
remissio, ōnis f

біль (-alg-)
ексудативний, випітний
загин
імплантація
неоперабельний
невиліковний
множинний
реанімація, оживлення
ремісія

Запам'ятайте терміни:

Екссудат (від лат. exsudatum, экс- + лат. sudo – пітніти) – рідина, яка містить формені елементи крові. Виділяється з дрібних вен у оточуючі тканини та органи при запаленні.

Субфебрильний, підлихоманковий (від лат. sub + febrilis – лихоманковий) – характеристика лихоманки, при якій температура тіла не піднімається вище 38.

Реанімація (від лат. re- + animatio – оживлення) – комплекс лікувальних заходів, спрямованих на відновлення щойно згасаючих життєво важливих функцій організму.

Ремісія («ослаблення», від лат. remitto – відпускати) – етап перебігу хвороби, який характеризується тимчасовим ослабленням чи зникненням її проявів.

Питання для самоконтролю

1. Які значення передають префікси латинського походження в клінічній термінології?
2. Наведіть приклади префіксів, які вказують на положення у просторі.
3. Наведіть приклади префіксів із часовим значенням.
4. Наведіть приклади дублетних префіксів.

Завдання 1. Перекладіть терміни українською мовою. Поясніть їхні значення.

№	Термін	Переклад	Пояснення
1.	submandibularis	піднижньощелепний	під нижньою щелепою
2.	praecardiacus		
3.	intramuscularis		
4.	interosseus		
5.	retroflexio		
6.	supradiaphragmaticus		
7.	subfebrilis		
8.	triceps		
9.	revaccinatio		
10.	multivitaminum		
11.	infrascapularis		
12.	postparalyticus		
13.	circumventricularis		

Завдання 2. Додайте префікс, щоб утворити термін зі значенням.

1.	...clavicularis	надключичний
2.	...plantatio	пересадка
3.	...ceps	двоголовий
4.	...flexio	загин назад
5.	...cancer	передрак
6.	...acutus	підгострий
7.	...traumaticus	післятравматичний
8.	...pulmonalis	однолегеневий
9.	...cardiacus	позадусерцевий
10.	...venosus	внутрішньовенний
11.	...fibrilatio	усунення фібриляції серця
12.	...par	непарний

13.	...vertebralis	міжхребцевий
-----	----------------	--------------

Завдання 3. Утворіть терміни зі значенням.

№	Значення	Термін
1.	під'язиковий	
2.	усунення інфекції	
3.	загин вперед	
4.	розміщений з протилежного боку	
5.	дородовий	
6.	загин назад	
7.	надлопатковий	
8.	позапечінковий	
9.	внутрішньочерепний	
10.	заглотковий	
11.	міжкостистий	
12.	підгострий	
13.	зневоднення (hydratio, onis f)	
14.	передстаречий	

Завдання 4. Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їхні значення.

№	Укр.	Лат.	Пояснення
1.	реплантація	replantatio	повторна пересадка (вживлення)
2.	інтоксикація		
3.	прекома		
4.	постнатальний		
5.	інтравагінальний		
6.	бідактілія		
7.	антепозиція		
8.	межребровий		
9.	півканал		
10.	субмандібулярний		
11.	суперсекреція		
12.	дезінфекція		
13.	екстракардіальний		
14.	деформація		

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

1.	synostosis posttraumatica	
2.	pneumonia bilateralis	
3.	dolores retrosternales	
4.	nephritis exsudativa	
5.	panencephalitis subacuta	
6.	oedema intercellulare	
7.	abscessus extraduralis	

8.	infantilismus suprarenalis	
9.	implantatio dentium	
10.	cancer renum inoperabilis	
11.	retrognathia mandibularis	
12.	remissio therapeutica	
13.	allergia postvaccinalis	
14.	arthropathia psoriatica interphalangea	
15.	carcinoma intraosseum primarium	

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1.	підшкірна імплантація	
2.	міжреброва невралгія	
3.	трансплантація легені	
4.	невиліковний рак	
5.	гостра інтоксикація	
6.	постінфекційний гіпотиреоз	
7.	антефлексія матки	
8.	множинний дизостоз	
9.	постфлебітичний синдром	
10.	хронічна посттравматична цефалалгія	
11.	доброякісна внутрішньочерепна гіпертензія	
12.	підгострий бактеріальний ендокардит	
13.	хронічний заглотковий абсцес	
14.	ремісія хронічного гастриту	

Завдання 7. Поясніть значення термінів (звертаючись до тлумачного словника).

1.	рефлекс	
2.	контрацепція	
3.	бімануальний	
4.	прескрипція	
5.	деменція	
6.	екстраординарний	
7.	мультиполярний	
8.	перинатальний	
9.	дегенерація	
10.	трансфузія	
11.	інтраверт	
12.	екстраверт	

Для приміток

Lectio quinta

Заняття 5

Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміноелементи. Частина 1

Мета: ознайомитися з правилами утворення складних клінічних термінів. Засвоїти кінцеві ТЕ. Запам'ятати особливості вживання деяких кінцевих ТЕ. Навчитися визначати значення складних термінів і грамотно їх писати латинською мовою.

Складні клінічні терміни утворюються за допомогою складання кількох грецьких коренів (основ):

hepatocholecystitis – гепатохолецистит, запалення печінки і жовчного міхура
hepat- – печінка, **cholecyst-** – жовчний міхур, **-itis** – запалення

Кінцеві ТЕ мають найбільшу частотність, відтак, і найбільшу продуктивність. За допомогою одного кінцевого ТЕ утворюється низка однотипних термінів, побудованих за однаковою моделлю. До кінцевого ТЕ, який означає патологічний стан, тип оперативного втручання, захворювання, пухлину, спосіб обстеження або лікування та ін., додається кореневий ТЕ, який означає орган, тканину, частину тіла, клітину.

Схема утворення складного клінічного терміна:

корінь (основа) + (о) + кінцевий терміноелемент

З'єднувальний голосний -о- ставиться тоді, коли кінцевий терміноелемент починається з приголосного (див. Заняття 1).

Слід запам'ятати **особливості** вживання кінцевих терміноелементів, розглянутих у цьому занятті:

1. ТЕ **-uria** означає «наявність або підвищений уміст певних речовин у сечі» (наприклад, leucocyturia), однак може мати значення «стан сечі, характеристика сечі» (наприклад, polyuria). ТЕ **-aemia** означає «наявність або підвищений уміст певних речовин у крові» (наприклад, hydraemia), а також може означати «стан крові, характеристика крові» (наприклад, oligaemia). Зверніть увагу, що ТЕ **haemat-** (кров)² та **ur-** (сеча) вживаються на початку або всередині слова (наприклад, haematoma; uraemia).
2. ТЕ **haemat-** (кров), **py(o)-** (гній), **pneum-** (повітря, газ), **hydr³-** (вода) перед назвою органа (порожнини) вказують на наявність відповідної речовини в цьому органі (порожнині): pyaemia – піємія (гній у крові); haematuria – гематурія (кров у сечі).
3. ТЕ **-algia** и **-odynia** – синоніми. Однак перший ТЕ вживається значно частіше, -odynia вживається, здебільшого, стосовно опорно-рухового апарату (spondylodynia).
4. ТЕ **-aesthesia**, здебільшого, вживається в неврології і означає «чутливість». Наприклад, anaesthesia – відсутність чутливості. «Чутливість» слід розуміти як здатність організму сприймати різні подразники зовнішнього і внутрішнього

² Деякі початкові ТЕ мають кілька варіантів, тобто представлені повною або неповною основою (напр., haem- і haemat-; dermat- і dermat-). Таке явище називається варіативністю ТЕ.

³ За допомогою початкового ТЕ **hydr-** утворюються назви **водянок** деяких органів (hydropericardium – водянка перикарда; hydrosalpinx – водянка маткової труби). Також ТЕ **hydr-** може означати й природну фізіологічну рідину в організмі (hydrocephalia – надлишкове накопичення цереброспінальної рідини в шлуночках мозку).

середовища, а також реагувати на них. Слід запам'ятати, що цей термін може вживатися в іншому значенні: «обезболювання», що використовується для проведення пацієнту оперативних утручань, перев'язок і діагностичних маніпуляцій без болю.

5. ТЕ **-graphia**, у більшості випадків, означає рентгенологічне дослідження (angiographia – рентгенологічне дослідження судин), однак може означати і нерентгенологічний метод дослідження (electroencephalographia – графічна реєстрація біопотенціалів мозку), а також «той, що відноситься до письма» (dysgraphia – розлад письма). ТЕ **-gramma** має смисловий зв'язок з ТЕ **-graphia** і означає «рентгенограму», а також графічне зображення результатів дослідження.
6. ТЕ **-opia**, **-opsia** входять до складу офтальмологічних термінів і мають значення патології зору. Слід запам'ятати терміни, значення яких важко визначити, виділивши їхні складові ТЕ: *hypermetropia* – *далекозорість і туорія* – *короткозорість*.
7. ТЕ **-philia** має два різних значення: 1) схильність до чогось з боку людини (nymphophilia – людина віддає перевагу ночі або темряві); 2) схильність до чогось як явище організму, що призводить до патологічного стану (haemophilia – схильність до кровотеч).
8. ТЕ **-therapia** (лікування) вказує на лікування за допомогою певних засобів, ТЕ **-iatria** (лікування) – на лікування певних груп хворих: *hydrotherapia* (лікування за допомогою води); *paediatrics* (лікування дітей).
9. ТЕ **-penia** означає понижений уміст формених елементів крові, тоді як **-osis** – підвищений уміст формених елементів крові (див. Заняття 2):
 - erythrocytōsis – erythrocytopenia
 - thrombocytōsis – thrombocytopenia (thrombopenia).
 - lymphocytōsis – lymphocytopenia
 - leucocytōsis – leucocytopenia (leucopenia).
10. ТЕ **-pathia**, як правило, означає не конкретне захворювання, а слугує для позначення загальних назв захворювань певного органа (*nephropathia* – загальна назва захворювань нирок).
11. ТЕ **-tonia** має два значення: 1) той, що відноситься до тонусу (*dystonia* – порушення тонусу організму); 2) той, що має відношення до тиску (*hypertonia* – підвищений тиск). Однак зараз у цьому значенні слід уживати ТЕ **-tensio** (*hypertensio*, *hypotensio*). Під гіпертонією і гіпотонією розуміють підвищений або понижений тонус м'язового шару стінки порожнистого органа або судини.
12. ТЕ **-stenōsis, is f** (стеноз, звуження), **-sclerōsis, is f** (склероз, затвердіння), **-necrosis, is f** (некроз, омертвіння), **-stasis, is f** (застій), **-spasmus, i m** (спазм) можуть вживатися також як самостійні терміни (див. терміни в кінці заняття).

Лексичний мінімум

Початкові терміноелементи

pu-	гній
haem(at)-	кров
hydr-	вода, водянка
pneum-	повітря, газ
ur-	сеча

Кінцеві терміоеlementи

-aemia, ae f	кров, стан крові
-uria, ae f	сеча, стан сечі
-aesthesia, ae f	чутливість
-graphia, ae f	рентгенологічне дослідження
-gramma, atis n	1) рентгенограма 2) графічне зображення результатів дослідження
-algia, ae f	біль
-odynia, ae f	біль
-algesia, ae f	больове відчуття
-therapia, ae f	лікування (чимось)
-iatria, ae f	лікування (когось)
-logia, ae f	наука
-malacia, ae f	розм'якшення
-mania, ae f	згубна схильність
-opia (-opsia), ae f	зір, очі
-pathia, ae f	захворювання
-penia, ae f	недостатня кількість формених елементів крові
-phagia, ae f	поїдання, ковтання
-philia, ae f	схильність, патологічна схильність
-phobia, ae f	нав'язливий страх
-plasia, ae f	розвиток
-plegia, ae f	удар, параліч
-pnoë, es f	дихання
-scopia, ae f	огляд, обстеження
-stenōsis, is f	стеноз, звуження
-sclerōsis, is f	склероз, затвердіння
-necrosis, is f	некроз, омертвіння
-stasis, is f	застій
-spasmus, i m	спазм
-trophia, ae f	живлення
-tonia, ae f	тонус

Запам'ятайте терміни:

Ендоскоп (від грецьк. endo – всередині, skopeo – роздивляйтесь) – це оптичний прилад з освітлювальним пристроєм для візуального дослідження порожнин тіла, який вводять через природні або штучні отвори.

Біопсія (від грецьк. bios – життя, orsis – зір) – прижиттєве взяття невеликого об'єму тканини для мікроскопічного дослідження з діагностичною метою.

Томографія (від грецьк. tomos – відрізок, шар; grapho – писати) – рентгенівський метод дослідження органів людини з отриманням на рентгенограмі поширеного зображення цих органів.

Указані нижче ТЕ можуть уживатися також як самостійні терміни:

Некроз (від грецьк. nekrosis – омертвіння, смерть) – омертвіння клітин і тканин у живому організмі, що супроводжується невідворотним припиненням їхніх функцій.

Стеноз (від грецьк. stenosis – звуження) – звуження трубчастого органа або його зовнішнього отвору.

Склероз (від грецьк. sclerosis – затвердіння) – затвердіння, ущільнення органа, зумовлене заміною його атрофованих функціональних елементів з'єднувальною тканиною.

Стаз (від грецьк. stasis – застій) – застій у просвіті судини або органа його фізіологічного вмісту.

Спазм (від грецьк. *spasmos*) – довільне скорочення поперечно-смугастих або гладких м'язів, що не супроводжується швидким розслабленням.

Питання для самоконтролю

1. Якою є схема утворення складних клінічних термінів?
2. Коли між ТЕ в складному терміні вживається з'єднувальний голосний -о-?
3. Назвіть різницю між ТЕ -algia и -odynia?
4. Які значення має ТЕ -philia?
5. Які ТЕ вказують на понижений/підвищений уміст формених елементів крові?
6. Яка різниця між ТЕ -therapia та -iatria?
7. Які значення має ТЕ -tonia?

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

1.	anopsia	
2.	dermatosclerōsis	
3.	pneumothōrax	
4.	trombocytopenia	
5.	cholestasis	
6.	psychiatria	
7.	haemopericardium	
8.	hydromyelia	
9.	dysaesthesia	
10.	ophthalmoplegia	
11.	hysteroграфия	
12.	mastodynia	
13.	pyaemia	
14.	haemophilia	
15.	anaesthesia	
16.	spasmophilia	
17.	haematophobia	
18.	laparoscopia	
19.	pyopneumocholecystitis	

Завдання 2. Додайте ТЕ, яких не вистачає.

1.	лікування дітей	paed...
2.	лікування водою	...therapia
3.	відсутність тонусу	a...
4.	розм'якшення головного мозку	encephalo...
5.	короткозорість	my...
6.	підвищена чутливість	...aesthesia
7.	недостатній розвиток тканини або органа	hypo...
8.	загальна назва захворювань шкіри	dermato...
9.	водянка перикарда	...pericardium
10.	параліч м'язів шлунка	gastro...
11.	схильність до спазмів	spasmo...
12.	згубна схильність до отруйних речовин	toxico...
13.	рентгенологічне дослідження судин	angio...

14.	тимчасова зупинка (відсутність) дихання	a...
15.	обстеження ока	...scopia
16.	лікування за допомогою рослин	phyto...
17.	наука про порожнину рота	...logia
18.	лікування хворих на туберкульоз легенів	phthis...
19.	розлад живлення	dys...

Завдання 3. Утворіть терміни з указаним значенням.

1.	рентгенологічне дослідження головного мозку	
2.	наука про нервову систему	
3.	наявність гною в крові	
4.	звуження судин	
5.	нав'язливий страх води	
6.	розлад ковтання	
7.	підвищений артеріальний тиск	
8.	відсутність тонусу	
9.	тонус м'язів	
10.	обстеження шлунка	
11.	розм'якшення кісток	
12.	водянка головного мозку	
13.	гній у матковій трубці	
14.	відсутність чутливості	
15.	головний біль	
16.	параліч повіки	
17.	омертвіння шкіри	
18.	звуження стравоходу	
19.	розвиток тканини	
20.	розлад живлення	
21.	недостатня кількість лейкоцитів у крові	
22.	схильність до кровотеч	
23.	рентгенографія спинного мозку	
24.	спазм м'яза	
25.	застій жовчі	

Завдання 4. Утворіть терміни.

a)	обстеження:	носа	
		bronхів	
		сечового міхура	
		стравоходу	
		гортані	
		вуха	
		шлунка	
b)	рентгенологічне дослідження	судин	

		нирок	
		спинного мозку	
		жовчного міхура	
		головного мозку	
		вен	
в)	чутливість	підвищена	
		розлад	
		відсутність	
г)	параліч	ока	
		сечового міхура	
		шлунка	
		серця	

Завдання 5. Перекладіть терміни українською мовою.

1.	sclerōsis angiogēna	
2.	myotonia congenita	
3.	hydraemia pathologicā	
4.	nephrosclerosis hypertonicā	
5.	polyuria psychogēna	
6.	cardiomyopathia hypertrophicā	
7.	hypotensio (hypertensio) arteriālis	
8.	anaesthesia intraossea	
9.	encephalopathia hypertonica	
10.	osteodysplasia fibrosa	

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1.	біопсія молочної залози	
2.	травматична анестезія	
3.	злюкисний нефросклероз	
4.	туберкульозний піонефроз	
5.	ревматичний поліартрит	
6.	пероральна холецистографія	
7.	вроджена енцефалопатія	
8.	вертебральна ангіографія	
9.	гостра глосалгія	
10.	діабетична остеоартропатія	
11.	внутрішній пневмоторакс	
12.	остеосклеротична анемія	
13.	патофобія новонародженого	
14.	піогенна остеопатія	
15.	вроджена офтальмоплегія	
16.	постнекротичний кардіосклероз	
17.	ренальна анурія	

Завдання 7. Напишіть терміни латинською мовою, поясніть їхнє значення.

Lectio sexta

Заняття 6

Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміноелементи. Частина 2

Мета: продовжити засвоєння кінцевих ТЕ. Навчитися утворювати терміни з указаним значенням, використовуючи грецькі ТЕ. Запам'ятати особливості вживання деяких кінцевих ТЕ. Уміти визначати значення складних термінів і грамотно їх писати латинською мовою.

Запам'ятайте **особливості** вживання кінцевих терміноелементів, розглянутих у цьому занятті:

1. Кінцевий ТЕ **-cele** має значення «грижа». Грижа – це випинання органа або його частини через отвори в анатомічних утвореннях під шкіру, в міжм'язові простори або в порожнини.
2. ТЕ **-ptōsis** може вживатися як самостійний термін. Птоз – вроджене або набуте опущення верхньої повіки. У складі складного терміна даний ТЕ має значення «опущення органа».
3. ТЕ **-stomia** – утворення отвору хірургічним шляхом. Такий отвір може мати назву «стома», «свищ», «анастомоз». Свищ – загальна назва анастомозів і стом, утворених хірургічним шляхом.
4. ТЕ **-stomia** може мати значення «рот», «порожнина рота» (xerostomia – сухість порожнини рота).
5. Деякі ТЕ можуть бути як кореневими, так і кінцевими, наприклад: мегало/спленія = сплено/мегалія – збільшений розмір селезінки.
6. Термін **haemorrhagia** може вживатися самостійно і має значення «кровотеча».

Лексичний мінімум

resectio, ōnis f	резекція, вирізування (-ectomy)
amputatio, ōnis f	ампутація
dilatatio, ōnis f	розширення (-ectasia)
ruptūra, ae f	розрив (-rrhexis)
haemorrhagia, ae f	кровотеча (-rrhagia)
hernia, ae f	грижа
prolapsus, us m	випадіння, пролапс
luxatio, onis f	вивих

Грецькі корені

sial-	слина
dacry-	сльоза
salping-, -salpinx	маткова труба
amnio-	плідний міхур

Кінцеві терміноелементи

-centesis, is f	прокол
-cele	грижа, випинання
-tomy, ae f	розріз
-ectomy, ae f	вирізування, видалення
-ectasia, ae f	розширення
-lithus, i m	камінь
-lithiāsis, is f	кам'яна хвороба
-lysis, is f	1) руйнування, розпад; 2) оперативне звільнення від зрощень, рубців
-lyticus, a, um	руйнуючий
-megalia, ae f	збільшення
-metria, ae f	вимірювання
-pexia, ae f	прикріплення

-plastīca, ae f	оперативне відновлення, пластична операція
-ptosis, is f	опущення
-rrhaphia, ae f	зшивання
-rrhagia, ae f	кровотеча
-rrhexis, is f	розрив
-rrhoea, ae f	витікання
-sthenia, ae f	сила
-stomia, ae f	1) виведення штучного свища 2) порожнина рота

Запам'ятайте терміни:

Анастомоз (від грецьк. anastomosis – устя) – це штучне з'єднання між двома трубчастими органами, наприклад, між двома різними відділами стравоходу.

Стома (від грецьк. stoma – рот, отвір) – це створений оперативним шляхом зовнішній свищ порожнистого органа, тобто отвір, який з'єднує порожнистий орган із зовнішнім середовищем.

Резекція (від лат. resectio – відсічення) – хірургічна операція: видалення частини органа або анатомічного утворення, зазвичай із з'єднанням його збережених частин.

Дилатація (від лат. dilatatio – розширення) – стійке дифузне розширення якого-небудь порожнистого органа.

Руптура (від лат. ruptūra – розрив) – закрита травма органа або тканини з порушенням цілісності відповідного анатомічного утворення, викликана надмірним його розтягом при здавлюванні, ударі або пов'язана з розвитком у ньому патологічного процесу.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть значення ТЕ -cele?
2. Що таке грижа?
3. Які значення має ТЕ -stomia?
4. Яка різниця між ТЕ -tomia і -ectomy?

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

1.	asthenia	
2.	haemolysis	
3.	rhinorrhoea	
4.	ophthalmorrhagia	
5.	hyposialia	
6.	haemorrhagia	
7.	urolithiāsis	
8.	hepatotomia	
9.	nephrostomia	
10.	tenolysis	
11.	cholecystorrhaphia	
12.	blepharoplastica	
13.	laparocentēsis	
14.	angiectasia	
15.	hydrorrhoea	
16.	metropexia	
17.	phlebectomy	
18.	cystocēle	

19.	dacryocystitis ⁴	
-----	-----------------------------	--

Завдання 2. Додайте ТЕ, яких не вистачає.

1.	прикріплення легені	pneumon...
2.	видалення м'яза	my...
3.	прокол плідного міхура	amnio...
4.	руйнування клітин	...lysis
5.	вимірювання грудної клітки	thoraco...
6.	сечовий камінь	uro...
7.	кровотеча з вуха	...rrhagia
8.	зшивання суглоба	arthro...
9.	вимірювання зубів	odonto...
10.	розпад тканин	histo...
11.	витікання гною	pyo...
12.	накладання свища на маткову трубу	...stomia
13.	розрив нігтя	onycho...
14.	вирізання стравоходу	oesophag...
15.	зшивання сухожилка	ten...
16.	пластична операція губи	...plastica
17.	прикріплення селезінки	...pexia
18.	розрив матки	metro...

Завдання 3. Утворіть терміни з указаним значенням.

1.	видалення зуба	
2.	розріз живота	
3.	прикріплення нирки	
4.	накладення свища на жовчний міхур	
5.	зшивання матки	
6.	витікання з вуха	
7.	прокол живота	
8.	розрив суглоба	
9.	руйнування судини	
10.	пластична операція носа	
11.	зшивання селезінки	
12.	вирізання м'яза	
13.	сечокам'яна хвороба	
14.	відсутність м'язової сили	
15.	опущення нирки	
16.	зубний камінь	
17.	збільшення пальців	
18.	шлункова кровотеча	
19.	витікання сльози	
20.	розширення судин	
21.	випинання (грижа) шлунка	

⁴ dacryocyst- – слезовий мішок

Завдання 4. Утворіть терміни.

а)	розріз	живота	
		м'яза	
		сухожилка	
		залози	
		ободової кишки	
		вени	
		кістки	
		сечового міхура	
		нерва	
		суглоба	
б)	пластична операція (оперативне відновлення)	носа	
		губ	
		повік	
		суглоба	
		прямої кишки	
		кістки	
		шлунка	
в)	видалення (вирізання)	вени	
		нирки	
		маткової труби	
		хряща	
		нерва	
		жовчного міхура	
		матки	
г)	руйнування (розпад)	клітин	
		крові	
		тканин	
		кісток	
		судин	
		вен	
г)	зшивання	селезінки	
		судини	
		сухожилка	
		нерва	
		нирки	
		матки	

Завдання 5. Перекладіть терміни українською мовою.

1.	nephrotomia transversa	
2.	hydrorrhoea amnionalis	
3.	dacryocystitis acuta	
4.	haemorrhagia ulcerōsa	
5.	sialorrhoea paralytica	

6.	amputatio uteri	
7.	febris haemorrhagica	
8.	ptosis senilis	
9.	laryngocele interna	
10.	luxatio congenita	
11.	anastomosis venosa	
12.	pancreatitis haemorrhagica acuta	

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1.	дакриоцистит новонароджених	
2.	пролапс прямої кишки	
3.	зовнішній розрив серця	
4.	пролапс мітрального клапана (valva, ae f)	
5.	психогенна астенія	
6.	абдомінальна гастректомія	
7.	хронічний нефролітіаз	
8.	вагінальна цистотомія	
9.	геморагічна метропатія	
10.	паралітична сіалорея	
11.	трансабдомінальний амніоцентез	
12.	гемолітична хвороба новонароджених	
13.	ампутація нижньої кінцівки	
14.	трансторакальна нефректомія	
15.	бокова трансмускулярна лапаротомія	
16.	центральний вивих стегна	

Завдання 7. Напишіть терміни латинською мовою, поясніть їхнє значення.

1.	нефролітотомія		
2.	гістероптоз		
3.	гемінефректомія		
4.	холелітіаз		
5.	сіаладенектомія		
6.	бронхотомія		
7.	спленорафія		
8.	антропометрія		
9.	кардіорексіс		
10.	флебектазія		

Завдання 8. Доповніть таблицю.

1.	angiectasia	dilatatio vasorum	розширення судин
2.	tenorrhesis		
3.		resectio uteri	
4.			вирізання хряща
5.	odontectomy		
6.			кровотеча з вуха
7.		ruptura articulationis	

Lectio septima
Заняття 7
Тема: Складні клінічні терміни.
Початкові терміноелементи

Мета: засвоїти початкові терміноелементи. Уміти розрізняти схожі за написанням, але різні за значенням ТЕ.

Запам'ятайте **особливості** вживання деяких початкових терміноелементів, розглянутих у цьому занятті:

1. У термінах, які позначають **трансплантацію** (пересадку органів або тканин) або **пластику** (оперативне відновлення форми або функцій органа), слід розрізняти значення початкових ТЕ:
 - **auto-** (*сам*) + transplantatio – пересадка власних органів або тканин;
 - **allo-** (*інший*) (або **homo-**) + transplantatio; alloplastica, homoplastica – пересадка органів або тканин від людини до людини;
 - **iso-** (*рівний*) + transplantatio – пересадка органів або тканин від організмів, ідентичних у генетичному відношенні;
 - **im-** + plantatio – вживлення чужих організму матеріалів (пластмаса, метал та ін.) та імплантантів живої природи (хрящі, кістки, клапани);
 - **xeno-** (або **hetero-**) (*чужий, інший*) + transplantatio; xenoplastica, heteroplastica – пересадка органів або тканин від тварини до людини.
2. Після ТЕ **tachy-** (**швидкий**), **brady-** (**повільний**), **poly-** (**багато**) з'єднувальний голосний -o- не вживається, навіть якщо кінцевий ТЕ починається з приголосного звука: tachycardia, bradycardia, polymyositis.
3. ТЕ **leuc-** (**білий**), **erythr-** (**червоний**), **melan-** (**чорний**) можуть вживатися на позначення відповідних різновидів клітин: лейкоцитів, еритроцитів, меланоцитів. У терміні частина -cyt- може випадати: leucocytopenia=leucopenia; melanocytoma=melanoma.
4. Слід розрізняти схожі за написанням і вимовою ТЕ, які мають різне значення:
 - **isch-** – затримка (ischaemia – ішемія (затримка крові)); **-ischi-** – сідничний (ischialgia – ішіальгія (біль сідничного нерва));
 - **hydr-** – вода (hydrophobia – гідрофобія (страх води)); **hidr-** – піт (hidradenoma – гідраденома (пухлина потової залози));
 - **poly-** – багато (polymyositis – поліоміозит (запалення багатьох м'язів)); **polio-** – сірий (poliomyelitis – поліомієліт (запалення сірої речовини спинного мозку));
 - **sten-** – звуження (stenocardia – стенокардія (звуження серця)); **-sthen-** – сила (asthenia – астенія (безсилля));
 - **hemi-** – напів-, половина (hemialgia – геміалгія (біль половини тіла)); **haem-** – кров (haemophilia – гемофілія (схильність до кровотечі));
 - **-lith-** – камінь (odontolithus – одонтоліт (зубний камінь)); **-lyt-** – руйнуючий (haemolyticus – гемолітичний).

Лексичний мінімум

cirrhōsis, is f	цироз, зморщування
latens, entis	прихований
spurius, a, um	хибний

грецькі корені

sphygm-	пульс
---------	-------

початкові терміоеlementи

aetio-	причина
allo-	інший, другий
auto-	сам, власний
brady-	повільний
tachy-	швидкий
cryo-	холодний
thermo-	теплий
cyan-	синій
erythr-	червоний, відноситься до еритроцитів
glyc-	солодкий, цукор
hetero-, хено-	другий, різний
hidr-	піт
homo-, homeo-	подібний
isch-	затримка
ischi-	сідничний
iso-	рівний, однаковий
lepto-	м'який
leuc-	білий, відноситься до лейкоцитів
lip-	жир
melan-	чорний, відноситься до меланоцитів
myx-	слиз
ortho-	прямий
pachy-	твердий
polio-	сірий, сіра речовина
schiz-	1) порушення психіки 2) роздвоєння
xanth-	жовтий
xero-	сухий

Запам'ятайте терміни:

Етіологія (від грецьк. aitia – причина, logos – наука) – 1) наука про причини й умови виникнення хвороб; 2) причина виникнення хвороби або патологічного стану.

Шизофренія (від грецьк. schizo – розколювати, розділяти, phren – розум) – ендогенна психічна хвороба з безперервним перебігом, що проявляється зміною особистості (зниження активності, емоційна спустошеність, аутизм, втрата єдності психічних процесів, порушення мислення) і різними продуктивними симптомами (марення, галюцинації, афективні розлади та ін.).

Ортопедія (від грецьк. orthos – прямий, paideia – виховання) – галузь клінічної медицини, що вивчає хвороби і деформації опорно-рухового апарату і розробляє методи їхньої діагностики, лікування і профілактики.

Цианоз (від грецьк. cyan- + -osis) – синюшний відтінок шкіри та слизових оболонок, зумовлений недостатньою насиченістю крові киснем.

Питання для самоконтролю

1. Перерахуйте відомі вам різновиди пластичних операцій та трансплантацій. Поясніть їхні значення.
2. Чи є різниця між ксенотрансплантацією та гетеротрансплантацією?
3. Які значення має початковий ТЕ leuc-?
4. Назвіть початкові ТЕ, які позначають колір.
5. Які значення має початковий ТЕ polio-?
6. Назвіть початкові ТЕ із значенням фізичних характеристик.

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

1.	leucopenia	
2.	xerostomia	
3.	oligophrenia	
4.	polysplenia	
5.	xenoplastica	
6.	tachycardia	
7.	thermometria	
8.	xanthopsia	
9.	pachymeningitis	
10.	ischuria	
11.	ischialgia	
12.	isotransplantatio	

Завдання 2. Утворіть терміни з указаним значенням.

1.	бачення предметів у жовтому кольорі	
2.	повільне серцебиття	
3.	прискорене серцебиття	
4.	білокрів'я	
5.	несправжня анемія	
6.	запалення сірої речовини спинного мозку	
7.	синій колір сечі	
8.	сухість ока	
9.	слизовий набряк	
10.	наявність жиру в крові	
11.	порушення розумового розвитку	
12.	затримка крові	
13.	вимірювання пульсу	
14.	недостатність еритроцитів у крові	
15.	пухлина потової залози	
16.	наука про причини	
17.	вимірювання тепла (температури)	

Завдання 3. Напишіть терміни латинською мовою і поясніть їхнє значення.

1.	кріотерапія		
2.	цианопсія		
3.	етіологія		
4.	алопластика		
5.	меланодонтія		
6.	ортопное		
7.	ішурія		
8.	гомогенний		
9.	гетерогенний		
10.	поліаденіт		
11.	кріоанестезія		
12.	пахідактилія		

Завдання 4. Перекладіть терміни українською мовою.

1.	leucosis chronica	
2.	melanōma pulmōnum	
3.	erythroderma neonatale	
4.	melanoma in situ labii	
5.	syphilis primaria latens	
6.	poliomyelitis paralytica acuta	
7.	xerophthalmia epithelialis	
8.	ischuria acuta	
9.	melanoma benignum meatus acustici externi	
10.	tachypnoe hysterica	

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

1.	внутрішній геморагічний пахіменінгіт	
2.	печінкова псевдогемофілія	
3.	гострий епідемічний поліомієліт	
4.	ціаноз новонародженого	
5.	цироз печінки	
6.	бактеріальний лептоменінгіт	
7.	психогенна тахікардія	
8.	дитяча мікседема	
9.	природжена пахіоніхія	
10.	гострий спінальний поліомієліт	
11.	злюквісна меланома верхньої губи	
12.	ішемічна хвороба серця	
13.	етіологія хвороби	
14.	ксеродермія повіки	
15.	хибний еритроцитоз	

Для приміток

Заняття 8

Тема: Вступ до фармацевтичної термінології. Структура фармацевтичного терміна.

Мета: отримати уявлення про основні поняття, які використовуються в загальній рецептурі. Засвоїти поняття «тривіальна назва» лікарського препарату. Вивчити правила використання великої літери в фармацевтичних назвах. Засвоїти поняття «частотний відрізок». Вивчити частотні відрізки першого заняття.

Фармацевтична термінологія – термінологія, яка використовується у фармації (від грецьк. «pharmakon» – ліки) – галузі науки, що присвячена виготовленню, стандартизації, дослідженню, зберіганню і відпуску лікарських засобів, які застосовуються для діагностики, профілактики і лікування захворювань. Протягом багатьох століть у європейській медицині в назвах лікарських засобів традиційно використовується латинська мова.

Основні фармацевтичні поняття

Лікарська сировина – частини рослин, органи тварин, а також продукти мінерального, бактеріального і грибкового походження.

Лікарська речовина – хімічна сполука, яка використовується в якості лікарського засобу. Лікарські речовини отримують шляхом хімічного синтезу з лікарської сировини за допомогою спеціальної обробки.

Лікарський засіб (ліки) – речовина або суміш речовин природного або хімічного походження, що застосовується для діагностики, лікування або профілактики захворювань.

Лікарська форма – форма, якої надають лікарському засобу для найбільш зручного практичного застосування. Лікарські форми поділяють на:

- рідкі (розчини, настої, відвари, настоянки, рідкі екстракти, емульсії, суспензії, лініменти, мікстури, лікарські сиропи);
- м'які (мазі, пасти, супозиторії, пластирі);
- тверді (таблетки, драже, порошки, гранули).

Один і той самий лікарський засіб може випускатися у різних лікарських формах.

Докладніше про лікарські форми див. Додаток № 12.

Лікарський препарат – лікарський засіб у вигляді певної лікарської форми (твердої, рідкої і т. д.).

Тривіальні назви лікарських засобів

Лікарські засоби, що є хімічними речовинами, можуть мати:

- **хімічну** назву, що повністю відображає хімічну структуру речовини;
- **умовну**, або **тривіальну** назву (від лат. *trivialis*, е – звичайний, буденний), що не відтворює хімічного складу препарату, але є зручною для використання в практичній діяльності.

Наприклад:

умовна назва: Анальгін

хімічна назва: 2,3-діметил-4-метиламіно-піразолон-5-N-метансульфонат натрію

До тривіальних назв належать **міжнародні непатентовані назви (МНН)**, які рекомендуються Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я, затверджуються національними офіційними органами охорони здоров'я і використовуються в національних та міжнародних фармакопеях. Під такими назвами ліки відомі в усьому світі; ці назви не патентуються і призначені для вільного використання всіма виробниками лікарських препаратів.

Також існують **торгові назви**, які є комерційною власністю фармацевтичної фірми, що виробляє ліки. Ці назви патентуються.

Один і той самий препарат, який виробляють різні фірми, може мати велику кількість торгових назв. Наприклад, флуконазол продається під назвами дифлюкан, мікосист,

медофлюкан, форкан та ін. Деякі лікарські засоби мають більше ніж 100 торгових назв (наприклад, вітамін В12).

Державна Фармакопея України, перше видання якої вийшло друком у 2001 р., містить інформацію про українські, латинські та міжнародні англійські назви препаратів.

Запам'ятайте **особливості** побудови фармацевтичних термінів:

1. Більшість латинських назв лікарських засобів – це іменники другої відміни середнього роду з закінченням **-um** у **Nom.** та **-i** у **Gen.**: *Ampicillinum, i n.* Наголос у таких термінах завжди ставиться на передостанній склад. Українські назви даних лікарських засобів – транслітеровані назви без закінчення **-um**: ампіцилін.
2. Латинські назви лікарських засобів і лікарських рослин пишуться з великої літери: *Raunatinum (раунатин), Crataegus (глід)*.
3. Деякі латинські назви лікарських засобів II відміни середнього роду закінчуються на **-ium**. Вони відповідають українським назвам на **-ій, -форм**: *натрій – Natrium, хлороформ – Chloroformium*. Форма родового відмінка таких іменників закінчується на **-ii**: *Chloroformii (перша «i» – кінцевий голосний основи)*.
4. Рідко зустрічаються назви закордонних препаратів на **-a**: *Levodopa, Methyldopa*. Ці іменники відмінюються за I відміною. Українські назви на **-за** передаються в латинській мові іменниками середнього роду: глюкоза – *Glucosum*, лідаза – *Lydasum*.
5. Торгові назви лікарських засобів повинні писатись так, як вони запатентовані, часто без латинських закінчень. Однак у рецептах відбувається їхня умовна латинізація – у формі родового відмінка вони записуються з закінченням **-i**: *Magurol – Maguroli*.
6. У назвах лікарських препаратів на першому місці пишеться лікарська форма: *solutio (розчин), unguentum (мазь), tinctura (настоянка)* і т. д.
7. Велика кількість фармацевтичних термінів мають у своєму складі часто повторювані структурні відрізки, які прийнято називати «**частотними відрізками**». Знання частотних відрізків допоможе орфографічно правильно писати складні фармацевтичні терміни, а також розуміти загальне значення деяких із них.

Частотний відрізок – це структурний компонент фармацевтичного терміна, який має фіксоване значення і написання.

Anaesthesinum (an – відсутність, aesthes – чутливість) – анестезуючий препарат; той, що усуває чутливість

Cardiovalenum (cardi – серце) – серцевий препарат

Aethazolum – препарат, що містить етильну групу (aeth-) та азот (-az-)

8. Частотні відрізки визначають також значення прикметників, що характеризують лікарські засоби за їхньою фармакологічною дією:

analgeticus, a, um – безболісний (an- – відсутність, alg- – біль);

antipyreticus, a, um – жарознижуючий (anti- – проти, rug- – жар).

За допомогою цих прикметників утворюються назви груп лікарських засобів за фармакологічною дією. У цих назвах прикметники можуть уживатися з іменником *remedia* (Nom. pl. від іменника *remedium, i n* – лікарський засіб) – «лікарські засоби», а також самостійно, без іменника. В обох випадках прикметник узгоджується з іменником *remedia*:

(remedia) spasmolytica – спазмолітики, спазмолітичні (лікарські засоби)

Докладніше див. Додаток № 8.

9. У багатьох фармацевтичних термінах, які складаються з кількох слів, неузгоджене означення (іменник у Gen.) перекладається українською мовою як прикметник:

oleum Vaselini – вазелінова олія (букв. олія вазеліну)

unguentum Tetracyclini – тетрациклінова мазь (мазь тетрацикліну)

Лексичний мінімум

emplastrum, i n	пластир
emulsum, i n	емульсія
oleum, i n	олія
pasta, ae f	паста
pulvis, ěris m	порошок
solutio, ōnis f	розчин
spirĭtus, us m	спирт
suppositorium, i n	супозиторій (свічка)
tabuleta, ae f	таблетка
unguentum, i n	мазь
aethylĭcus, a, um	етилловий
bactericĭdus, a, um	бактерицидний
compositus, a, um	складний
isotonicus, a, um	ізотонічний
obductus, a, um	покритий оболонкою
oleŏsus, a, um	олійний
ophthalmĭcus, a, um	очний
remedium, i n	лікарський засіб
spasmolytĭcus, a, um	спазмолітичний
spirituŏsus, a, um	спиртовий

частотні відрізки

-aeth-	етильна група
-meth-	метильна група
-phen-	фенильна група
-camph-	наявність камфори
-ephedr-	хвоя
-form-	похідні мурашиної кислоти (Acĭdum formicĭcum)
-andr-, -test-, -vir-	препарати чоловічих статевих гормонів
-oestr-	препарати жіночих статевих гормонів
-asa, -asum, -(en)zym-	ферментні препарати
-cillin-	антибіотики-пеніциліни
-cycl-; -cyclin-	цикл, коло; антибіотики, похідні тетрацикліну
-cyt-	цитостатики (вбивають ракові клітини)
-morph-	похідні морфіну
-phyll-	лист
-rug-	жар
-the(o)-	чай
-mycin-	антибіотики групи стрептоміцину
-cid-	вбивати, антимікробний
-cain-	місцевий анестетик

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення наступних понять: «лікарська сировина», «лікарська речовина», «лікарський засіб», «лікарська форма», «лікарський препарат».
2. Що таке «міжнародні непатентовані назви лікарських засобів» і «торгові назви лікарських засобів»?
3. За якою відміною відмінюються назви більшості лікарських засобів у латинській мові?
4. Дайте визначення поняттю «частотний відрізок».

Завдання 1. Прочитайте, виділіть частотні відрізки та вкажіть їхнє значення.

1	Erythromycinum	
2	Dicainum	
3	Pyrantelum	
4	Synoeströlum	
5	Lidocainum	
6	Anaesthesolum	
7	Phenobarbitalum	
8	Theobrominum	
9	Cholenzymum	
10	Streptomycinum	
11	Laevomycetinum	
12	Streptocidum	
13	Euphyllinum	
14	Ephedrinum	

Завдання 2. Напишіть латинською мовою назви лікарських засобів, вкажіть їхні значення.

№	Укр. назва	Лат. назва	Значення відрізка
1	дигітоксин		
2	пірамінал		
3	анальгін		
4	пеніцилін		
5	новокаїн		
6	атропін		
7	прозерін		
8	анаприлін		
9	фентоламін		
10	кетамін		
11	циклодол		
12	естрадіол		
13	морфін		
14	парацетамол		
15	етимізол		
16	теофілін		
17	ксероформ		
18	цитарабін		
19	неоміцин		
20	тетрациклін		

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1	мазь анестезину	
2	порошок піперациліну	
3	спиртовий розчин левоміцетину	
4	синестрол у таблетках	
5	кордіамін в ампулах	

6	олійний розчин нітрогліцерину	
7	таблетки «Аллохол», вкриті оболонкою	
8	інсулін для ін'єкцій	
9	етиловий спирт	
10	спазмолітики	
11	вагінальна свічка кліндаміцину	
12	масляна емульсія	
13	складний пластир	

Завдання 4. Перекладіть терміни у Nom. Sing. i Gen. Sing.

		Nom. Sing.	Gen. Sing.
1	парацетамол у таблетках		
2	етиловий спирт		
3	ізотонічний розчин		
4	очна мазь гідрокортизону		
5	бактерицидний пластир		
6	порошок пірацетаму		
7	розчин камфори для зовнішнього вживання		

Завдання 5. Перекладіть терміни латинською мовою, враховуючи особливості перекладу неузгодженого означення.

1	тобраміцинова мазь	
2	очна дитетрациклінова мазь	
3	гідрокортизонова мазь	
4	синтоміциновий лінімент	
5	вазелінова олія	

Для приміток

Lectio nona

Заняття 9

Тема: Рецепт та його структура. Скорочення в рецепті.

Мета: Ознайомитися з поняттям «рецепт». Знати основні вимоги щодо його оформлення. Засвоїти правила написання рецептів. Розуміти та вміти вживати абрєвійовані вирази у рецепті.

Рецепт

Рецепт (від лат. *recipere* – одержувати) – це медичний документ, який містить письмове звернення лікаря до фармацевта про виготовлення і видачу ліків у певному дозуванні та вказівки хворому щодо способу вживання ліків.

Рецепт є юридичним документом, написання та використання якого регулюється згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 360 «Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення» від 19.07.2005.

Основні вимоги до рецептів:

- Рецепти виписуються на спеціальному рецептурному бланку, форма якого затверджена законодавчо, та виготовляються друкарським способом (Див. Додаток № 9).
- Назва лікарського засобу, його склад, лікарська форма, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою.
- Використання латинських скорочень дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці.
- Вказівки щодо використання ліків пишуться державною мовою або мовою міжнародного спілкування
- Рецепти виписуються чітко і розбірливо з обов'язковим заповненням належної інформації, передбаченої формою бланка Рецепта.

Правила оформлення латинської частини рецепта:

1. Латинська частина рецепта починається словом *Recipe* і закінчується словом *Signa*.
2. Орфографічні помилки у тексті рецепта не допускаються!
3. Початок рецептурного рядка після *Recipe*, а також назви лікарських засобів та лікарських рослин всередині рядка пишуться з великої літери.
4. Кожен лікарський засіб записується на окремому рядку. Якщо назва лікарського засобу не вміщується в один рядок її переносять на наступний, з відступом вправо. Під словом *Recipe* залишається вільне поле для того, щоб фармацевт міг вказати ціну.
5. Після *Recipe* йде або назва лікарського засобу, або лікарської форми у *Gen.* або *Ass.* однини чи множини.
6. Праворуч від назви лікарського засобу вказується його кількість.

Позначення кількості (доз) лікарських засобів

- Тверді та сипкі лікарські засоби вимірюються у грамах (слово «грам» не пишеться). Доза позначається у формі десяткового дробу: 1 грам – 1,0; 1 дециграм – 0,1; 1 сантиграм – 0,01; 1 міліграм – 0,001.
- Рідкі лікарські засоби вимірюються у мілілітрах: вказується число та ml: 15 ml, 0,5 ml
- Якщо рідкого засобу менше 1 мл, то його доза позначається у краплях: слово крапля пишеться в *Ass. Sing.* – **guttam**, або *Ass. Plur.* – **guttas**. Кількість крапель вказується римськими цифрами: *guttam I, guttas VIII*.
- Деякі антибіотики вимірюються у біологічних одиницях дії: вказується тисяча чи мільйон **ОД** (IU – у англомовних країнах): 25000 ОД.
- Якщо декілька інгредієнтів виписуються в однаковій кількості, то після останнього з них перед дозою пишеться **ana** (по, порівну).

- Якщо формотворча речовина додається до певної кількості вживається прийменник **ad** (до).
- Якщо не вказується точна кількість ліків, вживається вираз **quantum satis** (скільки достатньо).

7. Після переліку лікарських засобів подається інформація для фармацевта щодо приготування або видачі лікарських засобів – стандартні рецептурні фрази: *Misce, fiat unguentum. Da tales doses numero 10.*

8. Останнім латинським словом у рецепті є *Signa*. Після цього українською мовою пишуться вказівки для хворого (Напр.: Приймати тричі на добу).

Recipe: *Analgini*

Paracetamoli ana 0,2

Misce, fiat pulvis.

Da tales doses numero 10.

*Signa: По 1 порошку при
головному болі.*

Візьми: Анальгін

Парацетамолу по 0,2

Змішай, нехай утвориться

порошок

Видай такі дози числом 10.

Познач: По 1 порошку при
головному болі.

Додаткові написи:

Якщо необхідно терміново виготовити лікарський засіб, то на рецепті вказується **Cito!** (швидко!) або **Statim!** (негайно!).

Якщо необхідно повторно видати той самий засіб, то вказується **Repete!** (повтори).

Прості і складні рецепти

Якщо до складу рецепта входить одна лікарська речовина, яка представлена в одному рецептурному рядку, то такий рецепт називається *простим*. Ці лікарські засоби надходять до аптечної мережі в готовому вигляді. У даному випадку використовується *офіційний* спосіб виписування ліків (від лат. *officinalis*, е – той, що знаходиться в аптеці в готовому вигляді; *officina*, ае f – аптека). Склад і спосіб виготовлення таких лікарських засобів зазначений у Державній Фармакопеї.

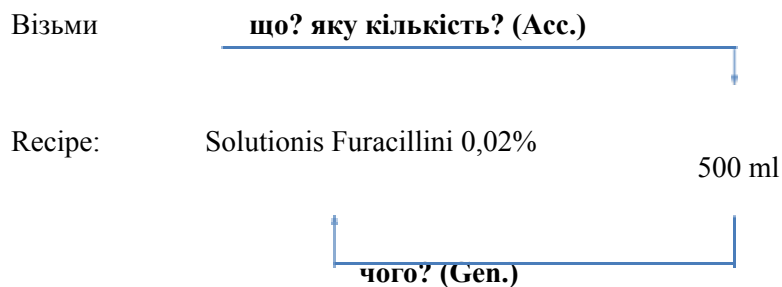
Якщо в рецепті зазначено дві і більше лікарські речовини, такий рецепт називається *складним*. У даному випадку говоримо про *магістральний* спосіб виписування ліків (від лат. *magistralis*, е – той, що належить учителю, створений мастером; *magister*, *tri m* – учитель, мастер). У таких рецептах склад лікарського засобу повинен бути докладно зазначений.

Дві моделі рецептурного пропису

1 модель.

Якщо вказується кількість лікарського засобу, то після *Recipe* назва лікарської форми або лікарського засобу пишеться у *Gen*. Оскільки форма дієслова *Recipe* (Візьми) вимагає прямого додатку (знахідний відмінок кого? що?), то питання від *Recipe* ставиться до кількості речовини, яка позначається в *Acc. sing.* або *Acc. plur.* Від кількості лікарської речовини ставляться питання родового відмінка (кого? чого?), тому назва речовини записується в *Genetivus sing.* або *plur.*

Такий спосіб рецептурного пропису є найпоширенішим.

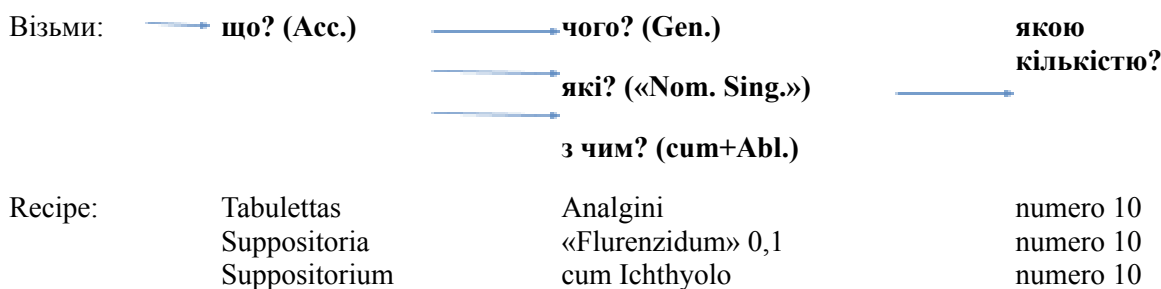

2 модель.

Якщо лікарські препарати (таблетки, аерозолі, супозиторії, гелі, мазі, лініменти, медичні губки, плівки) випускаються під торгівельною назвою і мають стандартне дозування, то після Recipe найменування всіх інгредієнтів може не вказуватись, назва лікарської форми пишеться в Acc. sing. або plur., а назва лікарського засобу пишеться у Gen. У такому записі, як правило, вказується не вага, а кількість лікарських форм. Така форма оформлення рецепта, на відміну від *розгорнутої*, в якій вказано всі інгредієнти препарату, називається *стислою*.

Комерційні (торгові) назви лікарських засобів із складним (багатокомпонентним) складом пишуться у лапках і ставляться у Nom. Sing.

При виписуванні супозиторіїв, які складаються з однієї діючої лікарської речовини, її назва приєднується за допомогою приймника cum (з), після якого іменник ставиться у Abl.

Прийменники у фармацевтичній термінології

У фармацевтичній термінології прийменники вживаються з Acc. та Abl. Керування в латинській та українській мові не збігається.

Прийменники з Acc.

<i>ad</i> для, до	ad usum externum
<i>contra</i> проти	contra tussim
<i>in</i> в, на (куди?)	intra venam
<i>per</i> через, протягом	per rectum
<i>sub</i> під (куди?)	sub linguam

Прийменники з Abl.

<i>cum</i> з, разом	cum Ichthyolo
<i>ex</i> із чого-н.	ex tempore
<i>in</i> в, на (де?)	in tabulettis
<i>pro</i> для	pro usu interno
<i>sub</i> під (де?)	sub lingua

Відмінкові закінчення Acc. та Abl.

Accusativus			Ablativus	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
I	-am	-as	-a	-is
II	-um	-os/-a*	-o	-is
III	-em (-im**)	-es	-e (-i**)	-ibus
IV	-um	-us	-u	-ibus
V	-em	-es	-e	-ebus

* Для іменників середнього роду II відміни

** Для іменників грецького походження на -sis, is f (dosis, is f; tussis, is f)

Recipe: Tabulettas contra tussim cum Opio numero 6 Da. Signa: 1 таблетку 2 рази на день	Візьми: Таблетки проти кашлю з опієм числом 6 Видай. Познач: 1 таблетку 2 рази на день
---	--

Скорочення у рецепті
(Для самостійного опанування)

У рецепті дозволяється використовувати скорочення (аббревіацію).

1. Скорочуються назви лікарських форм, органів рослин, рецептурні фрази та вирази.

Назви лікарських засобів або лікарських рослин скорочувати не можна!

2. Скорочують слово до першої приголосної (**folium – fol., tabuletta – tab.**), якщо кілька приголосних ідуть підряд, скорочення закінчують на останній (**extractum – extr., infusum – inf.**).

3. У рецептурних виразах скорочення відбувається до однієї літери: **M. D. S. (Misce. Da. Signa); D. t. d. N. (Da tales doses numero).**

Основні скорочення

(Розширений перелік – у Додатку № 10)

Скорочення	Повна форма	Переклад
āā	ana	по, порівну
ggt., ggtts	gutta, guttas	крапля, краплі
obd.	obductus	покритий оболонкою
ol.	oleum	олія
sol.	solution	розчин
sup.	suppositorium	супозиторій
tab.	tabuletta	таблетка
t-ra, tinct.	tinctūra	настоянка
ungu.	unguentum	мазь
D.	Da	Видай
D. t. d. N.	Da tales doses numero	Видай такі дози числом
M.	Misce	Змішай
M. f.	Misce, fiat...	Змішай, нехай утвориться
Rp.	Recipe	Візьми
S.	Signa	Познач

Лексичний мінімум

aërosōlum, i n	аерозоль
ampūlla, ae f	ампула
aqua, ae f	вода
capsūla, ae f	капсула
dragee	драже
extractum, i n	екстракт
gutta, ae f	крапля
suppositorium, i n	супозиторій, свічка
suspensio, ōnis f	суспензія

tinctūra, ae f	настоянка
aquosus, a, um	водний
destillatus, a, um	дистильований
fluidus, a, um	рідкий
gelatinōsus, a, um	желатиновий
rectalis, e	ректальний
siccus, a, um	сухий
spissus, a, um	густий
spongia, ae f	губка
vaginalis, e	вагінальний

Назви рослин та лікарських засобів

Belladonna, ae f	беладона
Cacao (невідм.)	какао
Camphora, ae f	камфора
Chamomilla, ae f	ромашка
Convallaria, ae f	конвалія
Ichthyolum, i n	іхтіол
Mentha, ae f	м'ята
Millefolium, i n	деревій
saccharum, i n	цукор
Senna, ae f	сена, александрійський лист
Valeriāna, ae f	валеріана

Питання для самоконтролю

1. Що таке рецепт?
2. Якими є основні вимоги до рецепту?
3. Назвіть основні моделі рецептурного пропису.
4. Як оформлюється латинська частина рецепту?
5. Назвіть способи позначення дозування у рецепті.

Завдання 1. Перекладіть латинською мовою.

1.	таблетки дібазолу	
2.	настоянка валеріани з камфорою	
3.	таблетки під язик	
4.	розчин пірацетаму	
5.	настойка конвалії	
6.	супозиторій з іхтіолом	
7.	олійний розчин камфори	
8.	драже «Ундевіт»	
9.	ректальні супозиторії	
10.	гідрокортизонова мазь	
11.	супозиторії «Анузол»	
12.	олія какао	
13.	густий екстракт беладони	
14.	лінімент синтоміцину з новокаїном	

Завдання 2. Запишіть у Nom. та Gen.

		Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	ампіцилін		
2.	розчин новокаїну		
3.	мазь еритроміцину		
4.	стрептоцидовий лінімент		
5.	дистильована вода		
6.	цукор		
7.	етиловий спирт		
8.	настоянка беладонни		
9.	суспензія нітазолу		
10.	очна мазь дібіоміцину		
11.	густий екстракт валеріани		
12.	простий пластир		

Завдання 3. Перекладіть рецепти українською мовою.

1. Recipe: Unguenti Prednisoloni 0,5% - 5,0 Da. Signa: Для зовнішнього застосування	
2. Recipe: Tincturae Convallariae Tincturae Valerianae aa 10 ml Tincturae Belladonnae 5 ml Mentholi 0,2 Misce. Da. Signa: По 20-25 крапель 2-3 рази на день	
3. Recipe: Suppositorium cum Nystatino 250000 OD Da tales doses numero 20. Signa: По 1 свічці ректально 2 рази на добу	
4. Recipe: Solutionis Synoestrolis oleosae 0,1% 1 ml Da tales doses numero 6 in ampullis Signa: По 1 мл внутрішньом'язово 1 раз на добу	
5. Recipe: Tabulettas Nystatini obductas 250000 OD numero 40 Da. Signa: По 1 таблетці 1 раз на день	
6. Recipe: Thyreoidini 0,02 Sacchari 0,2 Misce, ut fiat pulvis Da tales doses numero 20 Signa: По 1 порожку 3 рази на день дитині двох років	

7. Ресіре: Spongias haemostaticas 5×5×1 cm numero 10 Da. Signa: Прикладати до кровоточивої поверхні для спинення кровотечі.	
---	--

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

1. Візьми: Таблетки фурациліну 0,02 для внутрішнього вживання числом 10. Видай. Познач: Розчинити 1 таблетку у 100 мл води для полоскання	
--	--

2. Візьми: Лініменту стрептоциду 5% 30,0 Видай. Познач. Для змащування шкіри	
3. Візьми: Олійного розчину камфори 10% 100 мл Видай. Познач: Для розтирання суглобів	
4. Візьми: Анастезину 0,25 Олії какао 3,0 Змішай, нехай утвориться ректальний супозиторій. Видай такі дози числом 10. Познач: По 1 свічці на ніч	
5. Візьми: Вазелінової олії 200 мл М'ятної олії 3 краплі Змішай. Видай. Познач: По 1 ст. ложці на день	
6. Візьми: Настоянки конвалії Настоянки валеріани по 10 мл Розчину нітрогліцерину 1% 1 мл Валідолу 2 мл Змішай. Видай. Познач: По 10-15-20 крапель 3-4 рази на день	
7. Візьми: Супозиторії з гліцерином 2,46 Видай такі дози числом 10 Познач: По 1 свічці 1 раз на день через 20 хв після сніданку	
8. Візьми: Таблетки «Гемостимулін» числом 50 Видай. Познач: По 1 таблетці 3 рази на день	
9. Візьми: Рідкого екстракту деревію 30 мл Видай. Познач: По 40-50 крапель 3 рази на день	

Завдання 5. Напишіть повну форму скорочених виразів.

M. D. S.		S.	
Da in tab.		t-ra	
M. f. ung.		sol.	
in ampull.		M. f. past.	
N.		D. in caps. gelat.	
D. t. d. N.		gtt.	
pulv.		M. f. sup.	
Rp.		ol.	

Завдання 6. Запишіть рецепти без скорочень.

1. Rp.: Supp. «Anusolum» numero 10 D. S.: По 1 супозиторію 1 раз на добу.	
2. Rp.: Tab. extr. Valerianaе obd. 0,02 N 50 D. S.: По 1 таблетці 2-3 рази на день	
3. Rp.: Insulini pro injection. 10 ml (40 OD – 1 ml) D. t. d. N. 10 S.: Підшкірно по 10 ОД 2 рази на день за 20 хв. до їжі.	
4. Rp.: Sol. Euphyllini 24% 5 ml D. t. d. N.10 in amp. S.: По 1 мл внутрішньом'язово.	
5. Rp.: Theophyllini 0,2 Ol. Cacao 2,0 M., f. supp. D. t. d. N. 10 S.: По одній свічці на ніч	
6. Rp.: Resorcini 0,1 Spiritus aethylici 95% 5 ml Aq. destill. 15 ml M. D. S.: Вушні краплі; по 1-2 краплі у вухо	
7. Rp.: T-rae Valeriānae T-rae Convallariae aa 7,5 ml M. D. S.: По 20-30 крапель 3 рази на день.	
8. Rp.: Dragee Chlorpromazini 0,1 D. t. d. N. 50 S.: Приймати внутрішньо 1 драже 3 рази на день після їжі	

Для приміток

Lectio decima

Заняття 10.

Тема: Хімічна номенклатура. Назви кислот та оксидів.

Мета: Ознайомитися з латинськими назвами хімічних елементів. Засвоїти основні принципи утворення латинських назв кислот та оксидів. Уміти виписувати кислоти та оксиди у рецепті.

Хімічна номенклатура

Хімічні елементи та їх сполуки широко використовуються у медичній практиці.

Усі назви хімічних елементів пишуться з великої літери.

Назви хімічних елементів є іменниками II відміни середнього роду із закінченням **-um** у Nom. Sing., **-i** у Gen. Sing.: Ferrum, i n (залізо); Kalium, i n (калій).

Винятки: **Phosphorus, i m** – фосфор та **Sulfur, uris n** – сірка (сульфур).

NB! Деякі хімічні елементи у Міжнародній Фармакопеї зустрічаються під іншими латинськими назвами: натрій – Sodium, i n, калій – Potassium, i n.

Назви кислот

Неорганічні кислоти

acidum	+	прикметник із суфіксом -icum (вищий ступінь окиснення) прикметник із суфіксом -osum (нижчий ступінь окиснення) hydro + прикметник із суфіксом -icum (безоксигенові кислоти)
---------------	---	---

H₃PO₄ – acidum phosphoricum

H₃PO₃ – acidum phosphorosum

HCl – acidum hydrochloricum

В українській фармацевтичній термінології застосовуються два типи назв кислот.

acidum ...-icum	...-атна / -на, -ова, -єва кислота	acidum sulfuricum (H ₂ SO ₄)	сульфатна (сірчана) кислота
acidum ...-osum	...-итна, -ітна / -иста кислота	acidum sulfurosum (H ₂ SO ₃)	сульфітна (сірчиста) кислота
acidum hydro...icum	...-идна / -воднева кислота	acidum hydroiodicum (HI)	йодидна (йодоводнева) кислота

NB! Acidum **arsenicum** – арсенатна кислота, acidum **arsenicum** – арсенітна кислота;
Acidum **nitricum** – нітратна кислота, acidum **nitrosus** – нітритна кислота

Органічні кислоти

Назви органічних кислот вказують на речовину, із якої їх виділяють.

acidum + прикметник із суфіксом -icum

acidum formicum – мурашина кислота (від formica, ae f – мураха)

acidum lacticum

– молочна кислота (від lac, lactis n – молоко)

Назви оксидів

Хімічний елемент у Gen. Sing.	oxydum + hydroxydum peroxydum
---	--

MgO: Magnii oxydum – магнію оксид

H₂O₂: Hydrogenii peroxydum – водню пероксид

Mn(OH)₂: Mangani hydroxydum – мангану гідроксид

Назви закисів

Хімічний елемент у Nom. Sing.	+ oxydulatum
---	---------------------

N₂O: Nitrogenium oxydulatum – закис азоту (букв.: азот закисний)

Хімічні сполуки у рецептах

Хімічні речовини часто використовуються у якості складових лікарських засобів. У рецепті назви хімічних елементів, кислот та оксидів пишуться з великої літери.

Recipe: Solutionis Iodi spirituosae 5% 20 ml Tannini 3,0 Glycerini 10,0 Misce. Da. Signa: Для змащування ясен	Recipe: Solutionis Acidi nicotinicі 1% 1 ml Da tales doses numero 10 in ampullis Signa: Внутрішньовенно 0,01 г 2 рази на день
---	--

Лексичний мінімум

Aluminium, i n (Al)	алюміній
Argentum, i n (Ag)	срібло (аргентум)
Arsenicum, i n (As)	миш'як (арсен)
Bismuthum, i n (Bi)	вісмут
Borum, i n (B)	бор
Calcium, i n (Ca)	кальцій
Carboneum, i n (C)	вуглець (карбон)
Cuprum, i n (Cu)	мідь (купрум)
Ferrum, i n (Fe)	залізо (ферум)
Fluorum, i n (F)	фтор (флуор)
Hydrogenium, i n (H)	водень (гідроген)
Hydrargyrum, i n (Hg)	ртуть (меркурій)
Iodum, i n (I)	йод
Kalium, i n (K)	калій
Magnium, i n (Magnesium, i n) (Mg)	магній
Manganum, i n (Mn)	марганець (манган)
Natrium, i n (Na)	натрій

Nitrogenium, i n (N)	азот (нітроген)
Oxygenium, i n (O)	кисень (оксиген)
Phosphorus, i m (P)	фосфор
Plumbum, i n (Pb)	свинець (плюмбум)
Sulfur, ūris n (S)	сірка (сульфур)
Zincum, i n (Zn)	цинк
acidum, i n	кислота
oxydum, i n	оксид
hydroxydum, i n	гідроксид
peroxydum, i n	пероксид
acetylsalicylicus, a, um	ацетилсаліциловий
aceticus, a, um	оцтовий
ascorbinicus, a, um	аскорбіновий
benzoicus, a, um	бензойний
citricus, a, um	лимонний
lacticus, a, um	молочний
nicotinicus, a, um	нікотиновий
formicicus, a, um	мурашиний
albus, a, um	білий
anhydricus, a, um	безводний
dilutus, a, um	розведений
flavus, a, um	жовтий
praecipitatus, a, um	осаджений
reductus, a, um	відновлений

Питання для самоконтролю:

1. Як формуються латинські назви хімічних елементів?
2. Як утворюються назви неорганічних кислот?
3. Які варіанти українських назв кислот Ви знаєте?
4. Як утворюються назви органічних кислот?
5. Як утворюються назви оксидів та закисів?

Завдання 1. Перекладіть українською мовою.

1.	Sulfur praecipitatum	
2.	Aqua Plumbi	
3.	Hydrargyrum praecipitatum	
4.	Pasta Zinci	
5.	Acidum hydrochloricum dilutum	
6.	Emplastrum Plumbi simplex	
7.	Tabulettae Acidi nicotini	
8.	Unguentum Hydrargyri oxydi flavi	

Завдання 2. Перекладіть латинською мовою. Поставте у Nom. Sing. та Gen. Sing.

№	Термін	Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	Молочна кислота		
2.	Арсенатна кислота		
3.	Арсенітна кислота		
4.	Мурашина кислота		
5.	Боратна кислота		
6.	Сульфатна кислота		
7.	Нітратна кислота		
8.	Нітритна кислота		
9.	Йодидна кислота		

10.	Водню пероксид		
11.	Заліза гідроксид		
12.	Цинку оксид		
13.	Ртуті оксид		
14.	Мазь магнію пероксиду		
15.	Розчин саліцилової кислоти.		
16.	Розведена оцтова кислота.		
17.	Драже аскорбінової кислоти		
18.	Порошок алюмінію гідроксиду		

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1.	Спиртовий розчин йоду	
2.	Осаджена сірка для зовнішнього застосування	
3.	Ртутна мазь	
4.	Таблетки ацетилсаліцилової кислоти для дітей	
5.	Відновлене залізо в желатинових капсулах	
6.	Мазь з цинку оксидом	
7.	Жовта осаджена ртуть	
8.	Покриті оболонкою таблетки «Мікрійод» з фенобарбіталом	
9.	Закис азоту для наркозу	

Завдання 4. Перекласти українською мовою.

1. Recipe: Tabulettas Acidi nicotinicі 0,05 numero 50 Da. Signa: По 1 таблетці 1 раз на день	
2. Recipe: Aquae Plumbi Aquae destillatae ana 0,50 ml Acidi borici 2,0 Misce. Da. Signa: Примочки	
3. Recipe: Dermatoli 10,0 Zinci oxydi 20,0 Talci 30,0 Misce fiat pulvis Da. Signa: Присипка	
4. Recipe: Dragee Acidi ascorbinicі 0,05 numero 50 Da. Signa: По 2 драже 3 рази на день після їжі.	

5. Recipe: Unguenti Hydrargyri albi 5% 25,0 Da. Signa: Для зовнішнього застосування	
6. Recipe: Solutionis Hydrogenii peroxydi dilutae 50 ml Da. Signa: По 1 столовій ложці на склянку води. Для полоскання.	
7. Recipe: Acidi acetylsalicylici Phenacetini ana 0,25 Coffeini 0,05 Da tales doses numero 10 in tabulettis. Signa: По 1 таблетці 3 рази на день	

Завдання 5. Перекласти латинською мовою.

1. Візьми: Спиртового розчину саліцилової кислоти 1% 40 мл Видай. Познач: Зовнішнє. Для змащування шкіри. По 2-5 крапель 3 рази на день.	
2. Візьми: Таблетки арсенітної кислоти, покриті оболонкою, числом 12 Видай. Познач: По 1 таблетці 3 рази на день.	
3. Візьми: Таблетки магнію оксиду 0,5 числом 20. Видай. Познач: По 1 таблетці через 1-2 години після їжі.	
4. Візьми: Цинку оксиду 5,0 Тальку 15,0 Змішай, хай утвориться порошок Видай. Познач: По 1/2 чайної ложки на прийом.	

Lectio undecima.

Заняття 11.

Тема: Хімічна номенклатура. Назви солей

Мета: Засвоїти основні принципи утворення латинських назв солей. Уміти виписувати солі у рецепті. Ознайомитися з частотними відрізками, які вказують на хімічний склад лікарського засобу.

Назви солей

Латинські назви солей будуються за такою схемою:

катион (іменник в Gen. Sing.)	+	аніон (іменник в Nom. Sing.)
---	---	--

Назва катіона:

- з великої літери;
- хімічний елемент або лікарська речовина (іменник II відміни середнього роду).

Назва аніона:

- з маленької літери;
- утворюється за допомогою суфіксів -as, -is, -idum, що є еквівалентними українським -ат, -іт (-ит), -ид.

Calcii gluconas – кальцію глюконат

Natrii nitris – натрію нітрит

Papaverini hydrochloridum – папаверіну гідрохлорид

Відповідність українських та латинських назв аніонів

Українська	Латинська	Приклади	
-ат, ату	-as, atis m	магнію сульфат, магнію сульфату	Magnesii sulfas, Magnesii sulfatis
-іт, іту	-is, itis m	срібла нітрит, срібла нітриту	Argentii nitris, Argentii nitritis
-ид, иду	-idum, i n	ефедрину гідрохлорид, ефедрину гідрохлориду	Ephedrini hydrochloridum, Ephedrini hydrochloridi

Назви основних солей

Назви аніонів основних солей формуються за допомогою префікса **sub-**, якому відповідає слово «**основний**»

Bismuthi **sub**nitras – вісмуту **основний** нітрат

Назви органічних солей калію та натрію

Назви таких солей складаються з двох іменників у Nom. Sing., з'єднаних дефісом:

Основа у Nom. Sing.	+	-kalium -natrium
---------------------	---	-----------------------------------

Відмінюються обидва слова:

Бензілпеніцилін-калій	Benzylpenicillinum-kalium
-----------------------	---------------------------

Бензілпеніциліну-калію	Benzylpenicillini-kalii
Сульфацил-натрій	Sulfacylum-natrium
Сульфацилу-натрію	Sulfacyli-natrii

Назви складних ефірів

Українською мовою назва складного ефіру – одне слово: амільнітрит, метилсаліцилат.
Латинською мовою – це два слова:

Органічний радикал у Gen. Sing. + аніон у Nom. Sing.
(із закінченням -ylii)

Амільнітрит	Amylii nitris
Амільнітриту	Amylii nitritis

Слід запам'ятати особливості перекладу назв деяких лікарських засобів:

- Хлоралгідрат може перекладатися як **Chlorālum hydrātum (Gen. Sing. Chlorāli hydrāti)** та **Chlorāli hydras (Gen. Sing. Chlorāli hydrātis)**.
- Кофеїн-бензоат натрію - **Coffeīnum-natrii benzoas (Gen. Sing. Coffeīni-natrii benzoatis)**.
- Нашатирний спирт – Liquor Ammonii caustici (букв. рідина аміаку їдкою).
- Брильянтовий зелений – Viride nitens (**Gen. Sing. Viridis nitentis**).

Лексичний мінімум

aether, eris m	ефір
carbo, ōnis m	вугілля
liquor, oris m	рідина
activātus, a, um	активований
concentrātus, a, um	концентрований
dilūtus, a, um	розведений
purificatus, a, um	очищений
	Назви лікарських засобів
Amylii nitris	амільнітрит
Methylī salicylas	метилсаліцилат
Phenylī salicylas	фенілсаліцилат
Chlorālum hydrātum	хлоралгідрат
Chlorāli hydras	хлоралгідрат
Coffeīnum-natrii benzōas	кофеїн-бензоат натрію
Liquor Ammonii caustici	нашатирний спирт
Viride nitens, Viridis nitentis	брильянтовий зелений

Питання для самоконтролю:

1. Як утворюються латинські назви солей?
2. У чому особливість перекладу назв калієвих та натрієвих органічних солей?
3. Як утворюються латинські назви складних ефірів?
4. Як перекладаються латинською мовою назви «брильянтовий зелений» та «нашатирний спирт»?

Завдання 1. Перекладіть у Nom. Sing. та Gen. Sing.

№	Термін	Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	Атропіну сульфат		
2.	Ртуті нітрат		
3.	Калію йодид		

4.	Міді цитрат		
5.	Барбітал-натрій		
6.	Мазь метилсаліцилату		
7.	Розчин кодеїну фосфату		
8.	Порошок терпінугідрату		
9.	Вісмуту основний нітрат		
10.	Суспензія гідрокортизону ацетату		
11.	Нашатирний спирт		

Завдання 2. Перекладіть українською мовою.

1.	Platyphyllini hydrotartras	
2.	Hydrargyri oxysulfidum	
3.	Laevomycesini stearas	
4.	Bismuthi subgallas	
5.	Barbitolum-natrium	
6.	Papaverini hydrochloridum	
7.	Aether pro narcosi	
8.	Solutio Testosteroni propinatis oleosa	
9.	Linimentum Methylis salicylatis compositum	
10.	Unguentum Sulfacyli-natrii	
11.	Tabulettae Kalii iodidi	
12.	Suppositoria cum Natrii hydrocarbonate	

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1.	Фенілсаліцилат	
2.	Кальцію основний карбонат	
3.	Розчин брильянтового зеленого	
4.	Таблетки активованого вугілля	
5.	Ізотонічний розчин натрію хлориду	
6.	Кофеїн-бензоат натрію в таблетках	
7.	Осаджений кальцію карбонат	
8.	Мазь срібла нітрату	
9.	Таблетки ампіциліну-натрію	
10.	Ректальні супозиторії папаверіну гідрохлориду	
11.	Розчин кодеїну фосфату для дітей	
12.	Теобромін-натрій із натрію саліцилатом	

Завдання 4. Перекладіть рецепти українською.

1. Recipe: Euphyllini 0,1 Ephedrini hydrochloridi 0,025 Sacchari 0,2 Misce, fiat pulvis.	
---	--

<p>Da tales doses numero 12 in capsulis gelatinosis Signa: По 1 капсулі 2-3 рази на день</p>	
<p>2. Recipe: Morphini hydrochloridi 0,01 Olei Cacao quantum satis, ut fiat suppositorium rectale numero 10 Da. Signa: По 1 свічці при болях</p>	
<p>3. Recipe: Solutionis Atropini sulfatis 1% 1 ml Da tales doses numero 10 in ampullis Signa: Під шкіру 1 мл 1-2 рази на день</p>	
<p>4. Recipe: Iodi 0,03 Kalii iodidi 0,3 Glycerini 30,0 Olei Menthae guttas III Misce. Da. Signa: Для змащування гортані</p>	
<p>4. Recipe: Linimenti Methylis salicylatis 50,0 Da. Signa: Втирати в ділянки депігментації 2 рази на добу</p>	
<p>5. Recipe: Tabulettas Aethaminali-natrii 0,1 numero 10 Da. Signa: По 1 таблетці за півгодини до сну.</p>	
<p>6. Recipe: Phenobarbitali 0,05 Bromisovalii 0,2 Coffeini-natrii benzoatis 0,015 Papaverini hydrochloridi 0,03 Calcii gluconatis 0,5 Misce fiat pulvis. Da tales doses numero 24 Signa: По 1 порошку 2-3 рази на день.</p>	

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

<p>1. Візьми: Мазі гідрокортизону ацетату 0,5% 2,5 Видай. Познач: Очна мазь</p>	
<p>2. Візьми: Розчину сульфацилу-натрію 30% 5 мл Видай такі дози числом 6 в ампулах.</p>	

	Познач: По 3-5 мл 3 рази на день
3. Візьми: Брильянтового зеленого 0,3 Етилового спирту 70% 10 мл Дистильованої води 20 мл Змішай. Видай. Познач: Зовнішнє. Для змащування повік при блефариті.	
4. Візьми: Драже ретинолу ацетату 3300 ОД числом 50 Видай. Познач: По 1 драже 2 рази на день	
5. Візьми: Натрію гідрокарбонату Магнію основного карбонату по 0,25 Змішай, нехай утвориться порошок. Видай такі дози числом 20 Познач: По 1 порошку 2-3 рази на день	
6. Візьми: Новокаїну 1,25 Натрію хлориду 3,0 Калію хлориду 0,038 Кальцію хлориду 0,062 Води для ін'єкцій 500,0 Змішай. Простерилізуй. Видай. Познач: Для анестезії	
7. Візьми: Екстракту беладони 0,01 Фенілсаліцилату 0,3 Видай такі дози числом 12 в таблетках Познач: Внутрішньо по 1 таблетці 3 рази на день	
8. Візьми: Ментолу 0,02 Цинку оксиду 1,0 Розчину адреналіну гідрохлориду 0,1% 10 крапель Вазеліну 10,0 Змішай, нехай утвориться мазь Познач: Для слизової оболонки носа	

Lectio duodecima
Заняття 5
Тема: Ботанічна номенклатура.
Латинські назви рослин та їх частин

Мета: вивчити назви частин лікарських рослин. Знати різницю між ботанічною і фармацевтичною назвою рослин. Уміти виписувати назви рослин та їхніх частин у рецепті.

Запам'ятайте **особливості** вживання латинських назв рослин і їх частин:

1. У ботанічній номенклатурі назви рослин відрізняються від їхніх назв у фармацевтичній термінології. У ботанічній номенклатурі застосовуються повні ботанічні назви рослин, а в фармації – назва лікарської сировини:

2.

<i>Ботанічна назва</i>	<i>Фармацевтична назва</i>
Valeriāna officinālis	Valeriāna, ae, f
Adōnis vernālis	Adōnis , īdis m

3. В умовних назвах деяких препаратів присутні прикметники *fortis, e* – „сильний за дією” та *mitis, e* – „слабкий, м'який за дією”:

Sustac-forte – сустанк-форте (сильний за дією (таблетка містить 0,0064 гліцеролтринітрату))

Sustac-mite – сустанк-міте, слабкий (м'який за дією (таблетка містить 0,0026 гліцеролтринітрату))

4. Зверніть увагу на особливості виписування зборів (*species, ei, f*). Термін “збір” вживається тільки в множині: *species (Nom. Pl.) vitaminōsae (Nom. Pl.)* – вітамінізований збір, *species laxantes* – проносний збір. Тому в рецепті цей термін вживається в Gen. Plur:

Recīpe: **Speciērum pectoralium** 100,0

Зверніть увагу на фразу “Змішай, нехай утвориться збір” – *Misce, fiant species*.

5. У рецепті після назви рідкої лікарської форми, яка вживається в Gen. Sing. (**Infūsi, Decocti, Extracti, Sirupī та ін.**), вказуються частини рослин, з яких готують настої, відвари, екстракти та ін.. Назви частин рослин пишуться з маленької літери:

- * Кора – *cortex (Gen. Sing. – corticis)*
- * Корінь – *radix (Gen. Sing. – radicis)*
- * Кореневище – *rhizōma (Gen. Sing. – rhizomātis)*
- * Лист – *folium (Gen. Sing. – folii, Gen. Plur. – foliorum)*
- * Трава – *herba (Gen. Sing. – herbae)*
- * Квітка – *flos (Gen. Sing. – floris, Gen. Plur. – florum)*

Наприклад: *Recīpe: Decocti corticis Quercus ...*

Візьми: Відвару кори дуба....

6. У назвах олій назва рослини є неузгодженим означенням, тобто вживається у родовому відмінку однини:

Oleum Eucalypti – евкаліптова олія

Oleum Rosae – олія шипшини

N.B.! У назвах трьох олій вживається не назва рослини, а назва плодів дерев у родовому відмінку множини:

oleum Oliv <u>ārum</u>	– оливова олія (олія оливок)
oleum Persic <u>ōrum</u>	– персикова олія (олія персиків)
oleum Amygdal <u>ārum</u>	– мигдалева олія (олія мигдалю)

Лексичний мінімум

Adōnis (īdis m, f) vernālis (vernalis, e)	горицвіт весняний
Aloē, es f	алое
Althaea, ae f	алтея
Amygdāla, ae f	мигдаль (плід)
Amygdālus, i f	мигдаль (дерево)
Crataegus, i f	глід
Digitālis, is f	дигіталіс, наперстянка
Eucalyptus, i f	евкаліпт
Frangūla, ae f	крушина
Leonūrus, i m	кропива собача
Olīva, ae f	оливка (плід; дерево)
Persīcum, i n	персик (плід)
Persīca, ae f	персик
Quercus, us f	дуб
Rosa, ae f	троянда, шипшина
fortis, e	сильний за дією, форте
mitis, e	м'який за дією, міте
decoctum, i n	відвар
infūsum, i n	настій
sirūpus, i m	сироп
cortex, īcis m	кора
flos, oris m	квітка
folium, i n	лист
fructus, us m	плід
herba, ae f	трава
radix, icis f	корінь
rhizōma, ātis n	кореневище
semen, īnis n	насіння
species, ērum f	збір
antiasthmaticus, a, um	протиастматичний
pectorālis, e	грудний
oleum jecōris Aselli	риб'ячий жир (олія печінки тріски)
oleum Ricīni	рицинова олія (касторова олія)

Питання для самоконтролю:

1. Які прикметники зі значенням «сильний за дією» і «м'який за дією» використовуються в тривіальних назвах лікарських засобів?
2. Які особливості виписування зборів у рецепті?
3. Які особливості назв олій, що готуються з кісточок?

Завдання 1. Перекладіть терміни латинською мовою:

1	відвар кори дуба	
2	евкаліптова олія	
3	екстракт крушини	
4	відвар кори крушини	
5	емульсія касторової олії	

6	настій листя дигіталісу	
7	рідкий екстракт собачої кропиви	
8	настій квіток ромашки	
9	рідкий екстракт алое для ін'єкцій	
10	трава горицвіту весняного	
11	відвар плодів шипшини	
12	насіння мигдалю	
13	тіоцетам форте в таблетках	

Завдання 2. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Recipe: Olei Ricini 20 ml Xeroformii 1,2 Vinylini 1,0 Misce, fiat unguentum Da. Signa: Для зовнішнього застосування	
2. Recipe: Emulsi olei Amygdalārum 200 ml Codeini phosphātis 0,2 Misce. Da. Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день	
3. Recipe: Infusi herbae Leonuri 12,0 – 180 ml Natrii bromidi 3,0 Barbitali-natrii 2,0 Misce. Da. Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день	
4. Recipe : Decocti corticis Quercus ex 10,0 – 200 ml Da. Signa: для полоскання.	
5. Recipe: Infusi foliorum Digitalis ex 0,5 – 150 ml Da. Signa: Приймати по 1 ст. ложці 3 рази на день	

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1. Візьми: Настою листя евкаліпта 10,0 – 200 ml Видай. Познач: Для полоскання порожнини рота	
2. Візьми: Відвару кореня алтеї 20,0 – 100 ml	

<p>Видай. Познач: Для полоскання порожнини рота</p>	
<p>3. Візьми: Ментолу 1,0 Етилового спирту 90 % – 50 ml Змішай. Видай. Познач: Для розтирань</p>	
<p>4. Візьми: Кори крушини 30,0 Листя кропиви собачої 20,0 Трави деревію 10,0 Змішай, нехай утвориться збір. Видай. Познач: По 1 столовій ложці 2 рази на день</p>	
<p>5. Візьми: Ментолу 0,1 Персикової олії 10,0 Змішай. Видай. Познач: Для зовнішнього застосування.</p>	
<p>6. Візьми: Настою квіток ромашки 20,0 – 400ml Боратної кислоти 8,0 Гліцерину 20,0 Змішай. Видай. Познач: Для полоскання горла.</p>	
<p>7. Візьми: Рицинової олії 10, 0 Етилового спирту 95 % 100 ml Змішай. Видай. Познач: Для зовнішнього застосування (для укріплення волосся).</p>	
<p>8. Візьми: Настою трави адоніса весняного 6,0 – 180 ml Видай. Познач: По 1 столовій ложці 4 рази на день.</p>	
<p>9. Візьми: Протиастматичного збору 100, 0 Видай. Познач: По 1 чайній ложці спалювати і вдихати дим.</p>	
<p>10. Візьми: Настою кореня алтеї з 3,0 – 50 ml Хлориду амонію 1,5 Змішай. Видай. Познач: По 1 чайній ложці 4 рази на день.</p>	

Зразок білета для диференційованого заліку

Теоретична частина

1. Іменники I відміни. Граматичні ознаки. Відмінювання в однині та множині.
2. Структура клінічного терміна.
3. Префікси із числовим значенням латинського та грецького походження.
4. Латинські назви кислот. Органічні та неорганічні кислоти у рецепті.
5. Тривіальні назви лікарських засобів.

Практична частина

I. Перекладіть терміни латинською мовою:

1. кора головного мозку; 2. гребінь малого горбка; 3. відросток виличної кістки; 4. передній ріг; 5. широкі зв'язки матки; 6. малі піднебінні отвори; 7. лімфатичні протоки; 8. внутрішня поверхня потиличної кістки; 9. стінки матки; 10. глибокі корені зубів.

II. Утворіть терміни зі значенням:

1. запалення внутрішньої оболонки матки; 2. розвиток тканини; 3. гній у перикарді; 4. запалення сірої речовини спинного мозку; 5. розлад чутливості; 7. недостатня кількість еритроцитів у крові; 8. бачення предметів у жовтому кольорі; 9. з'єднання кісток; 10. шлункова кровотеча.

III. Перекладіть терміни латинською мовою:

1. ексудативний плеврит; 2. злоякісна пухлина; 3. набряк легенів; 5. внутрішньочерепна гематома; 6. гнійний періодонтит; 7. ремісія хронічного гастриту; 8. природжена офтальмоплегія; 9. церебральна кіста; 10. капілярна гемангіома.

IV. а) Запишіть рецепт без скорочень, перекладіть українською мовою:

Rp.: Extr. Belladonnae 5,0

T-rae Valeriānae

T-rae Convallariae aa 10 ml

Menthōli 0,1

M. D. S. По 25 крапель 3 рази на день при брадикардії

б) Запишіть рецепт латинською мовою:

Візьми: Таблетки нікотинової кислоти 0,05 числом 50

Видай. Познач: по 1 табл. 2 рази на день.

Візьми: Атропіну сульфату 0,1

Морфіну гідрохлориду 0,3

Розчину боратної кислоти 2% 10 мл

Змішай. Видай.

Познач: очні краплі.

V. Перекладіть терміни латинською мовою:

1. порошок піперациліну; 2. рідкий екстракт беладони; 3. арсенатна кислота, арсенітна кислота; 4. таблетки заліза лактату; 5. ізотонічний розчин натрію хлориду; 6. сироп алое з залізом; 7. рицинова олія в желатинових капсулах.

Таблиця відмінкових закінчень

Відміна	I	II		III			IV		V
	Singularis								
Рід Відмінок	f	m	n	m	f	n	m	n	f
Nom.	-a	-us -er	-um -on	різні			-us	-u	-es
Gen.	-ae	-i		-is			-us		-ei
Dat.	-ae	-o		-i			-ui	-u	-ei
Acc.	-am	-um		-em/-im		=Nom.	-um	-u	-em
Abl.	-a	-o		-e/-i			-u		-e
	Pluralis								
Nom.	-ae	-i	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es
Gen.	-arum	-orum		-um/-ium			-uum		-erum
Dat.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus
Acc.	-as	-os	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es
Abl.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus

Таблиця греко-латинських терміноелементів (Людина, органи тіла)

Грецький корінь	Латинське значення	Українське значення
aden-	glandula, ae f	залоза
-aemia	sanguis, inis m	кров
amni-	vesica fetalis	плідний міхур
andr-, -andria	vir, viri m	чоловік
angi-	vas, vasis n	судина
anthrop-	homo, inis m	людина
aort-	aorta, ae f	аорта
arteri-	arteria, ae f	артерія
-arthr-	articulatio, onis f	суглоб
blephar-, -blepharia	palpebra, ae f	повіка
bronch-	bronchus, i m	бронх
cardi-, -cardia, -cardium	cor, cordis n	серце
cephal-, -cephalia	caput, itis n	голова
cheil-, -cheilia	labium, i n	губа
cheir-, chir-, -cheiria	manus, us f	кисть, рука
chole-, -cholia	fel, fellis n	жовч
cholecyst-	vesica fellea	жовчний міхур
cholangi-	ductus biliaris	жовчна протока
chondr-	cartilago, inis f	хрящ
col-	colon, i n	ободова кишка
colp-, vagin-	vagīna, ae f	піхва
cyt-, -cytus	cellula, ae f	клітина
cyst-	vesica, ae f vesica urinaria	пузир, мішок сечовий міхур
dacry-	lacrima, ae f	сльоза
dacryocyst-	saccus lacrimalis	слізний мішок
dactyl-, -dactylia	digitus, i m	палець
derm(at)-, -dermia, -derma	cutis, is f	шкіра
duoden-	duodenum, i n	дванадцятипала кишка
encephal-	cerebrum, i n	головний мозок
enter-	intestinum, i n	кишка
oesophag-	oesophagus, i m	стравохід
gastr-	ventriculus, i m	шлунок
geny-, -genia	mandibula, ae f mentum, i n	нижня щелепа, підборіддя
geri-, gero-, geronto-	senex, senis m/f	старий
gingiv-; ul-	gingiva, ae f	ясна

gnath-, -gnathia	maxilla, ae f	верхня щелепа
gloss-, -glossia	lingua, ae f	язик
gon-	genu, us n	коліно
gyn-, gynaec-	femina, ae f	жінка
haem-, haemat-	sanguis, inis m	кров
hepat-	hepar, atis n	печінка
hist-	tela, ae f	тканина
hyster-; metr-, -metria	uterus, i m	матка
irid-	iris, idis f	райдужна оболонка
kerat-	cornu, us n cornea, ae f	ріг, рогівка, ороговіння
lapar-	abdomen, inis n	живіт
laryng-	larynx, ngis m	гортань
lip-	adeps, ipis m/f	жир
lymph-	lympa, ae f	лімфа
mast-	mamma, ae f	грудна залоза
mening-	mater, tris f	мозкова оболонка
myel-, -myelia	medulla spinalis, medulla ossium	спинний мозок, кістковий мозок
my(o)-, myos-	musculus, i m	м'яз
neur-	nervus, i m	нерв
nephr-	ren, renis m	нирка
odont-, -odontia	dens, tis m	зуб
onych-, -onychia	unguis, is m	ніготь
omphal-, -omphalia	umbilicus, i m	пупок
oophor-	ovarium, i n	яєчник
ophthalm-, ophthalmia	oculus, i m	око
orchid-, -orchidia	testis, is m	яєчко, чоловіча статева залоза
oste-	os, ossis n	кістка
ot-	auris, is f	вухо
paed(i)-	infans, antis, m/f	дитина
pancreat-	pancreas, atis n	підшлункова залоза
parot(id)-	parotis, otidis f	білявушна залоза
periton-	peritoneum, i n	очеревина
phac-	lens, lentis f	кришталік
pharyng-	pharynx, ngis m	глотка
phleb-	vena, ae f	вена
phren-, -phrenia	mens, mentis f	розум
pneum(on)-	pulmo, onis m	легеня
pod-, -podia	pes, pedis m	нога
proct-	rectum, i n anus, i m	пряма кишка задній прохід

prostat-	prostata, ae f	простата, передміхурова залоза
psych-, -psychia	anima, ae f	душа
py(o)-	pus, puris n	гній
pyel-	pelvis renalis	ниркова миска
rhachi-	columna vertebrālis	хребет
rhin-	nasus, i m	ніс
salping-	tuba (uterina)	труба (маткова)
sial-, -sialia	saliva, ae f	слина
somat-, -soma	corpus, oris n	тіло
splanchn-	viscera, um n	нутро
splen-, -splenia	lien, enis m	селезінка
spondyl-	vertebra, ae f	хребець
steth-	pectus, oris n	груди, грудна клітка
stomat-	os, oris n	рот
syndesm-, desm-	ligamentum, i n	зв'язка
ten-	tendo, inis m	сухожилок
thorac-	thorax, acis m	грудна клітка
thyreo-	glandula thyreoidea	той, що має відношення до щитоподібної залози
trache-	trachea, ae f	трахея
trich-, -trichia	capillus, i m	волосина
typhl-	caecum, i n	сліпа кішка
ur(o)-, -uria	urīna, ae f	сеча
urethr-	urethra, ae f	сечовипускний канал

Додаток 3

Греко-латинські початкові та кінцеві терміноелементи

Грецький ТЕ	Українське значення
aesthes-, -aesthesia	почуття
alg-, -algia, odyn-, -odynia	біль
all(o)-, heter(o)-	інший, несхожий
auto-	сам, власний
bi(o)-	життя
blenn(o), -mυx-	слиз
brady-	повільний
-cele, es f	грыжа
chromat-, -chromia	колір
chron-	час
cry(o)-	холодний
cyan-	синій
dynamo-, -dynamia	сила

ergo-, -ergia, -urgia	відноситься до роботи, дії
-ectasia, ae f	розширення
-ectomy, ae f	видалення, вирізання
erythr-	червоний, відноситься до еритроцитів
galact-	молоко
geus-, -geusia	смак
glyc-	солодкий, цукор
-graphia, ae f	записування
-gramma, ae f	рентгенограма
herni-	грижа
hetero-	інший
hydr-	піт
homo-, homeo-	схожий, однаковий
hydr-	вода
iatr-, -iatria, therap-, -therapia	лікування
isch-	затримка, недостатність
iso-	рівний, сорозмірний
-kinesia, kinet-	рух
lepto-	тонкий, вузький, м'який
leuc-	білий, відноситься до лейкоцитів
lith-, -lithus	камінь
-lithiāsis, is f	кам'яна хвороба
-logia	наука, вчення
-lysis, is f	руйнування
-malacia, ae f	розм'якшення
-mania, ae f	згубна схильність
-megalia, ae f	збільшення
melan-	чорний, відноситься до меланоцитів
-metria, ae f	вимірювання
morph-	форма
ne(o)-	новий
-necrōsis, is f	некроз, змертвіння
nos(o)-, path-, -pathia	хвороба
onc-	пухлина
-opia (opsia), ae f	зір
ortho-	прямий, правильний
osm-	нюх
oxy-	гострий, кислий
pachy-, scler-	твердий, щільний
-parēsis, is f	неповний параліч, парез

-penia, ae f	недостатність
-pexia, ae f	прикріплення
-phagia, ae f	ковтання, поїдання
pharmac-	ліки
-philia, ae f	схильність
-phobia, ae f	страх, боязнь
phon-	голос, звук
photo-	світло
-plasia, ae f	утворення, розвиток
-plastīca, ae f	пластична операція
-plegia, ae f	параліч
pneum-, pneumat-	повітря
-pnoë, es f	дихання
-poësis, is f	вироблення, утворення чогось
poli(o)-	сірий
-ptōsis, is f	опущення органа
pyr-	жар
-rrhagia, ae f	кровотеча
-rrhaphia, ae f	накладання шва
-rrhexis, is f	розрив
-rrhoea, ae f	витікання секрету чи рідини
-scopia, ae f	огляд
-spasmus, i m	спазм
sphygm-	пульс
-stāsis, is f	застій
-stenōsis, is f	стеноз, звуження
-stomia, ae f	1) накладання штучного свища; 2) порожнина рота
-sthenia, ae f	сила
tachy-	швидкий
thromb-	згусток
-therapia, ae f	лікування (за допомогою певних засобів)
therm-	тепло, температура
tomo-, -tomia	шар, розсікання
-tonia, ae f	тонус, кров'яний тиск
top-, -topia	місце
tox-, toxic-	отрута
-trophia, ae f	живлення
xanth-	жовтий
xer(o)-	сухий

Фонетичні зміни на межі афікса і кореня

1. **Асиміляція** – уподібнення кінцевого приголосного префікса початковому приголосному кореня:

in + mobilis = immobilis

2. **Дисиміляція** – розподібнення однакових приголосних кореня та суфікса:

vertebra + aris = vertebr-alis

3. **Елізія** – випадіння кінцевого голосного префікса перед початковим голосним кореня

mes(o) + encephalon = mesencephalon

4. **Інклюзія** – поява додаткового приголосного між кінцевим голосним префікса і початковим голосним кореня:

a- + aesthesia = a-n-aesthesia

Вислови для запам'ятовування

1. Aegrōtus est extra pericūlum.	Хворий поза небезпекою
2. Aetiologia morbi.	Визначення причини хвороби
3. Diagnōsis certa.	Точний діагноз.
4. Diagnosis differentialis.	Розпізнавальний діагноз
5. Diagnōsis dubia.	Сумнівний діагноз
6. Diagnōsis praecox.	Ранній діагноз
7. Diagnōsis probabīlis.	Здогадний діагноз
8. Diagnōsis vera.	Правильний діагноз
9. Dolor, rubor, calor, tumor et functio laesa.	Біль, почервоніння, жар, напухання і порушена функція (<i>класичні ознаки запалення</i>).
10. Exītus letālis.	Смертельний кінець
11. Habītus aegrōti.	Зовнішній вигляд хворого
12. In dubitantībus et ignorantībus suspīce cancer.	У сумнівних та неясних випадках підозрюй рак.
13. Indicatio vitālis.	Життєвий показник
14. Loco dolente.	У больовій точці (у болючому місці)
15. Modus vivendi.	Спосіб життя
16. Morbus insanabīlis.	Невиліковна хвороба
17. Mortalitas alta.	Висока смертність
18. Omne nemium nocet.	Усе зайве шкодить.
19. Optimum medicamentum quies est.	Найкращі ліки - спокій
20. Per abdōmen (os, rectum, vagīnam).	Через живіт (рот, пряму кишку, піхву)
21. Pericūlum in mora!	Небезпека у зволіканні!

22. Post mortem.	Після смерті
23. Post operatiōnem.	Після операції.
24. Post partum.	Після пологів
25. Post reconvalescentiam.	Після одужання .
26. Prognosis bona.	Добрий прогноз
27. Prognosis dubia.	Сумнівний прогноз
28. Prognosis letalis.	Смертельний прогноз
29. Prognosis mala.	Поганий прогноз
30. Prognosis optima.	Найкращий прогноз
31. Prognosis pessima.	Найгірший прогноз
32. Prognōsis quo ad sanatiōnem.	Прогноз щодо одужання.
33. Prognōsis quo ad vitam.	Прогноз щодо життя
34. Restitutio ad integrum.	Повне відновлення
35. Status communis.	Загальний стан
36. Status localis.	Місцевий стан
37. Status praesens.	Теперішній стан
38. Status quo ante.	Попередній стан
39. Ubi pus, ibi evacua.	Де гній, там очищуй
40. Ubi pus, ibi incisio.	Де гній, там розріз
41. Ultīma ratio.	Останній засіб

Основні рецептурні вирази

Recipe	Візьми
Misce (Misceatur)	Змішай (Нехай буде змішано)
Da (Detur)	Видай (Нехай буде видано)
Signa (Signetur)	Познач (Нехай буде позначено)
Sterilisa (Sterilisetur)	Простерилізуй (Нехай буде простерилізовано)
Da (Detur) tales doses numero	Видай (Нехай будуть видані) такі дози числом
Adde (addatur) aseptice	Додай (Нехай буде додано) асептично
Da (Detur) in tabulettis	Видай (Нехай буде видано) в таблетках
Da (Detur) in ampullis	Видай (Нехай буде видано) в ампулах
Da (Detur) in capsulis gelatinosis	Видай (Нехай буде видано) в желатинових капсулах
Verte (Vertatur)	Перегорни (Нехай буде перегорнуто)
Misce (Misceatur), (ut) fiat pasta	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться паста
Misce (Misceatur), (ut) fiat pulvis	Змішай(Нехай буде змішано), нехай утвориться порошок
Misce (Misceatur), (ut) fiat unguentum	Змішай(Нехай буде змішано), нехай утвориться мазь
Misce (Misceatur), (ut) fiat linimentum	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться лінімент
Misce (Misceatur), (ut) fiat suppositorium	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться супозиторій
Misce (Misceatur), (ut) fiat suppositorium rectale (vaginale)	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться ректальний (вагінальний) супозиторій
Misce (Misceatur), (ut) fiant suppositoria	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утворяться супозиторії
Misce (Misceatur), (ut) fiant suppositoria rectalia (vaginalia)	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утворяться ректальні (вагінальні) супозиторії
Misce (Misceatur), (ut) fiant species	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться збір
Repete! (Repetatur!)	Повтори (Нехай буде повторено)!
Repete bis! (Repetatur bis!)	Повтори (Нехай буде повторено) двічі!
Cito!	Швидко!

Вирази з прийменниками

per os	через рот, перорально
per rectum	через пряму кишку, ректально
per vaginam	через піхву, вагінально
sub linguam	під язик, сублінгвально
sub cutem	під шкіру
intra venam	у вену
intra musculos	у м'язи
pro narcosi	для наркозу
pro dosi	на один прийом, разова доза
pro die	на день, добова доза
pro injectionibus	для ін'єкцій
pro infantibus	для дітей

pro usu interno (externo)	для внутрішнього (зовнішнього) вживання
pro inhalatione	для інгаляцій
contra tussim	проти кашлю
ex tempore	у разі потреби, екстемпорально
in vitro	у склянці, у пробірці
in vitro fusco	у темній склянці
in vivo	на живому (організмі)
per se	у чистому вигляді, хімічно чистий

Додаток 8

Переклад назв груп лікарських засобів за фармакологічною дією за допомогою іменника remedia (Nom. Plur. від remedium, i n – лікарський засіб):

прикметник	Назва групи лікарських засобів
analgeticus, a, um – болезаспокійливий	(remedia) analgetica – анальгетики
antipyreticus, a, um – жарознижуючий	(remedia) antipyretica – антипіретики
cardiacus, a, um – серцевий	(remedia) cardiaca – серцеві лікарські засоби
cholagogus, a, um – жовчогінний	(remedia) cholagoga – жовчогінні лікарські засоби
diureticus, a, um – діуретичний (сечогінний)	(remedia) diuretica – діуретики
sedativus, a, um – седативний (заспокійливий)	(remedia) sedativa – заспокійливі (седативні) лікарські засоби
spasmolyticus, a, um – спазмолітичний	(remedia) spasmolytica – спазмолітики

Прізвище, ім'я та по батькові і
 вік хворого _____
 Адреса хворого або номер
 медичної карти амбулаторного хворого _____
 Назва та кількість
 виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта № _____ "....."20... р
 (дата виписки рецепта)

лінія відриву

.....
 Форма рецептурного бланка № 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів
 медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50%, і
 таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу Код закладу за ЗКУД
 (штамп закладу) Код закладу за ЗКПО
 Медична документація ф-1

РЕЦЕПТ Номер рецепта № _____
 (дорослий, дитячий – потрібне підкреслити) "____" _____20____ р
 (дата виписки рецепта)

За повну вартість Безоплатно Оплата 50%

Прізвище, ім'я та по батькові і
 вік хворого _____
 Адреса хворого або номер
 медичної карти амбулаторного хворого _____
 Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:
 I
 I

I Rp:
 I
 I

I Rp:
 I
 I

Підпис та особиста печатка
 лікаря (розбірливо)

М. П.

Рецепт дійсний протягом 10 днів

печатка лікувально-
 профілактичного закладу

Найважливіші рецептурні скорочення

Скорочення	Повне написання	Переклад
aa	ana	по, порівну
ac. acid.	acidum	кислота
amp.	ampulla	ампула
aq.	aqua	вода
aq. pur.	aqua purificata	очищена вода
but.	butyrum	масло (тверде)
comp., cps., cp.	compositus (a, um)	складний
D.	Da, Detur, Dentur	видай, нехай буде видано, нехай будуть видані
D. S.	Da Signa, Detur. Signetur	видай, познач нехай буде видано позначено, видати позначити
D. t. d.	Da (Dentur) tales doses	видай (видати) таких доз
dct.	decoctum	відвар
dil.	dilutus	розведений
div. in. p. aeg.	divide in partes aequales	розділи на рівні частини
extr.	extractum	екстракт, витяжка
f.	fiat (fiant)	нехай утвориться (утворюються)
gtt.	gutta, guttae	крапля, краплі
inf.	infusum	настій
in amp.	in ampullis	в ампулах
in tab.	in tabulettis	в таблетках
lin.	linimentum	рідка мазь
liq.	liquor	рідина
M. pil.	massa pilularum	пілюльна маса
M.	Misce. Misceatur	змішай, нехай буде змішано змішати
N.	numero	числом
ol.	oleum	олія
pil.	pilula	пілюля
P. aeq.	partes aequales	рівні частини
pulv.	pulvis	порошок
q. s.	quantum satis	скільки буде потрібно, скільки необхідно
r., rad.	radix	корінь
Rp.	Recipe	візьми
Rep.	Repete, Repetatur	повтори, нехай буде повторено
rhiz.	rhizoma	кореневище
S.	Signa, Signetur	Познач, Нехай буде позначено
sem.	semen	насіння
simpl.	simplex	простий
sir.	sirupus	сироп

sol.	solutio	розчин
supp.	suppositorium	свічка, супозиторії
tab.	tabuletta	таблетка
t-ra., tinct., tct	tinctura	настойка
ung.	unguentum	мазь
vit.	vitrum	склянка
ppt., praec.	praecipitatus	осаджений
past.	pasta	паста

Додаток 11

Частотні відрізки, що вказують на фармакологічну групу або терапевтичну дію лікарського засобу

-aesthes-	знеболювальне, анестетик
-alg-, -dol-	знеболювальне, анальгетик
-andr-, -test-, -vir-	препарати чоловічих статевих гормонів;
-asa, -asum, -(en)zym	ферментні препарати
-barb-	снодійне
-cain-	місцевий анестетик
-chol(e)-, -bil-	жовчогінне
-cid-	антимікробні
-cillin-	антибіотики групи пеніцилінів
-cor-, -card-	серцеві препарати
-cort-, -cortic-	гормони кори надниркової залози, кортикостероїди
-cycl-; -cyclin-	цикл, коло; антибіотики, групи тетрацикліну
-cyt-	цитостатики (вбивають ракові клітини)
-haem(at)-, -aem-	стимулюють кровотворення
-lax-	проносне
-morph-	загальне знеболювальне, похідні морфіну
-mycin-, -mycetin-	антибіотики групи стрептоміцину
-myco-, -fung-	протигрибкові
-oestr-	препарати жіночих статевих гормонів
-peps-	регулюють травлення
-pyr-	жарознижувачі
-sed-, -tranqu-, -val-	заспокійливе, седативне
-sept-	антисептик, зне
-thyr-, -tyr-, -tir-	вплив на роботу щитоподібної залози
-ur-	сечогінне, діуретичні препарати

-vas-, -angi-	судинорозширювальне, спазмолітик
-vit-	вітамін

Частотні відрізки, що вказують на сировину

-api-, -virap-	продукти життєдіяльності бджол
-camph-	наявність камфори
-ephedr-	хвоя
-papaver-	макові головки
-phyll-	лист
-the(o)-	чай, алкалоїди з листя чаю
-vipr-	зміїна отрута

Частотні відрізки, що вказують на хімічний склад

-acet(yl)	наявність ацетилсаліцилової кислоти
-aeth(yl)	етильна група
-az(o), -zid, -zol, -zin	наявність азоту або азогрупи
-benz-	бензойна група
-ferr-	наявність заліза
-form-	похідні мурашиної кислоти
-glyc-	наявність цукру, глюкози
-hydr-	наявність водню
-io-	наявність йоду
-meth(yl)-	метильна група
-ox(y)-	наявність кисню
-phen(yl)-	фенильна група
-phosph-	наявність фосфору
-phthor-	наявність фтору
-thi(o)-	наявність сірки
-yl-	наявність кислотного чи вуглеводневого радикалу

Рідкі лікарські форми		
1.	Solutio, ōnis f	розчин
<i>Лікарська форма, яку отримують шляхом розчинення твердої лікарської речовини в дистильованій воді, спирті або оліях.</i>		
2.	Emulsum, i n	Емульсія (емульсія для внутрішнього вживання)
<i>Рідка лікарська форма, в якій нерозчинні в воді рідини знаходяться у водному середовищі в завислому стані.</i>		
3.	Suspensio, ōnis f	суспензія
<i>Рідка лікарська форма, у якій тверді подрібнені нерозчинні лікарські речовини знаходяться в завислому стані в якій-небудь рідині.</i>		
4.	Infusum, i n	настій
<i>Рідка лікарська форма, що являю собою водні видобування з лікарської сировини.</i>		
5.	Decoctum, i n	відвар
<i>Те ж саме, що й настої, але з щільних частин лікарських рослин – кори, коренів і т. д.</i>		
6.	Tinctura, ae f	настоянка
<i>Рідкі, прозорі, різною мірою забарвлені водно-спиртові або спиртово-ефірні видобування із рослинної сировини, які отримуються без нагрівання і видалення екстрагенту.</i>		
7.	Extractum, i n (fluidum)	екстракт (рідкий)
<i>Концентрована витяжка з лікарської рослинної сировини.</i>		
8.	Linimentum, i n	лінімент, рідка мазь
<i>Густі рідини або драглисті маси</i>		
9.	Sirupus, i m	сироп
<i>Розчини лікарських речовин у цукровому сиропі.</i>		
10.	Olĕum, i n	олія
<i>Медичні олії – олійні екстракти лікарських рослин.</i>		
М'які лікарські форми		
11.	Unguentum, i n	мазь
<i>М'яка лікарська форма, що має в'язку консистенцію і використовується для зовнішнього застосування.</i>		
12.	Pasta, ae f	паста
<i>Різновиди мазей із умістом порошкоподібних речовин у діапазоні 25%-65%.</i>		
13.	Emplastrum, i n	пластир
<i>Лікарська форма у вигляді пластичної маси, що має властивість розм'якшуватись при температурі тіла і прилипати до шкіри, або у вигляді тієї ж маси на пласкому носії.</i>		
14.	Balsamum, i n	бальзам
<i>Мазь, що містить ефірні олії, смоли та ін., може використовуватись і як рідка лікарська форма.</i>		
Тверді лікарські форми		
15.	Tabuletta, ae f	таблетка

<i>Тверда дозована лікарська форма, що отримується шляхом пресування лікарських речовин або сумішей лікарських і допоміжних речовин.</i>		
16.	Dragée (не відмінюється)	драже
<i>Тверда дозована лікарська форма, яку отримують шляхом багаторазового нашарування лікарських і допоміжних речовин на цукрові гранули.</i>		
17.	Pulvis, ěris m	порошок
<i>Тверда лікарська форма для внутрішнього і зовнішнього застосування, яка має властивість сипучості.</i>		
18.	Granŭlum, i n	гранула
<i>Тверда лікарська форма у вигляді однорідних часток (крупинки, зернятка) округлої, циліндричної або неправильної форми, що призначена для внутрішнього вживання.</i>		
19.	<ul style="list-style-type: none"> • Suppositorĭum, i n • Suppositorĭum rectāle (vagināle) 	<ul style="list-style-type: none"> • свічка, супозиторій • свічка ректальна (вагінальна)
<i>Дозовані лікарські форми, які є твердими при кімнатній температурі та розплавляються або розчиняються при температурі тіла.</i>		
20.	Specĭes, ěrum f (тільки множина)	збір (збір лікарський)
<i>Суміші кількох видів подрібненої, рідше цілісної лікарської речовини.</i>		
Різні лікарські форми		
21.	Capsŭla, ae f	капсула
<i>Оболонки для дозованих порошкоподібних, пастоподібних, гранульованих або рідких лікарських речовин.</i>		
Нетрадиційні лікарські форми		
22.	Membranŭla (ae f) ophthalmĭca (us, a, um) (Lamella ophthalmĭca)	Плівка очна
<i>Стерильні полімерні плівки, які містять лікарські речовини в певних дозах і розчинюються в слізній рідині.</i>		
23.	Aěrosŏlum, i n	аерозоль
<i>Аеродисперсні системи, в яких дисперсійним середовищем є повітря, газ або суміш газів, а дисперсною фазою – частки твердих або рідких речовин величиною від 1 до десятків мкм.</i>		
24.	Spray (невідм.)	спрей
<i>Аерозоль, що забезпечує вивільнення вмісту упаковки за допомогою пульверизатора.</i>		
25.	Gelum, i n	гель
<i>Мазь в'язкої консистенції, що здатна зберігати форму і характеризується пружністю та еластичністю.</i>		
26.	CreMor, ŏris m	крем
<i>Рідка або пастоподібна мазь, яка містить тваринні, рослинні або мінеральні речовини.</i>		

Література

1. Іоненко І. Р. Латинська мова і основи медичної термінології : [Навчальний посібник для студ. 1 курсу мед. навч. закл.] / І. Р. Іоненко. – Х. : ХНМУ, 2014. – 100 с.
2. Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = *Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium*: підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.
3. Латинська мова та основи медичної термінології : підручник / Л. Ю. Смольська, П. А. Содомора, Д. Г. Шега та ін. ; за ред. Л. Ю. Смольської. – 3-є вид., переробл. і допов. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 472 с.
4. МКХ-10 – онлайн довідник [Міжнародний класифікатор хвороб]. – Режим доступу: mkh10.com.ua
5. Новодранова В. Ф. Именное словообразование в латинском языке и его отражение в терминологии. *Laterculi vocum Latinarum et terminorum* / Рос. академия наук; Ин-т языкознания. МГМСУ. – М. : Языки славянских культур, 2008. – 328 с.
6. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 т. — Т. 1. А–Д / Укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. — К. : ВСВ “Медицина”, 2012. — 704 с.
7. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 т. — Т. 2. Е–Н / Укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. — К. : ВСВ “Медицина”, 2013. — 744 с.
8. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: у 4 т. — Т. 3. О–С / укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. — К. : ВСВ “Медицина”. 2016. — 744 с.
9. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. — Т. 4. Т—Я / укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. — К. : ВСВ “Медицина”, 2016. — 600 с.

Латинська мова та медична термінологія. Частина II. Клінічна та
фармацевтична термінологія (для студентів медичних факультетів) :
метод. матеріали

Упорядники: Н. В. Дерев'янченко,
О. В. Литовська

Відповідальний за випуск: Н. В. Дерев'янченко

Формат А4. Ум. друк.арк. Тираж 500 екз.